

FOLKEHØGSKOLEN

#5 – 2016 – ÅRGANG 112 – UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

**SUND: FN OG INTER-
NASJONAL POLITIKK**

SIDE 12

**FOLKEHØGSKOLEN SOM
UTDANNINGSPIONÉR**

SIDE 16

**ETIKK:
BRUTAL OPPVÅKNING**

SIDE 22

JOURNALIST KIRSTI KRAFT:

**– JEG HAR EKSTREMT SANS
FOR FOLKEHØGSKOLEN**

SIDE 4

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:

Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:

redaktor@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:

Øyvind Brandt, Dorte Birch, Knut Simble og Sindre Vinje

Kommer ut med 5 nr. pr. år

Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **Anyplace (anyplace.no)**

Produksjon/trykk: **Østfold trykkeri**

Papir: Amber Graphic

Forsidefoto: **Øyvind Krabberød**

Abonnement: 300 kr

Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,

1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo, tlf.: 22 47 43 00,
fax: 22 47 43 01, bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehøgskole.no

www.folkehøgskoleforbundet.no

www.friluftfolkehøgskole.no

Generalsekretær:

Knut Simble

knut@folkehøgskole.no

tlf.: 69 14 44 63 / 974 28 979

Leder:

Øyvind Brandt

Falkestien 12, 3179 Åsgårdstrand
oyvind.brandt@folkehøgskole.no
tlf: 900 77 694

Nestleder:

Per Egil Andersen

Elverum folkehøgskule

Styremedlem:

Siri Skjerve

Nordmøre folkehøgskule

Styremedlem:

Sivelin Kjelstad

Sogndal folkehøgskule

Styremedlem:

Ulf Langmo

Vefsn folkehøgskole

1. varamedlem:

Kristin Smith

Ringerike folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN

Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo

Tlf.: 22 47 43 00

if@folkehøgskole.no

Daglig leder:

Dorte Birch

dorte@folkehøgskole.no

tlf: 913 52 372

LEDER, ØYVIND KRABBERØD	3
PORTRETET – JOURNALIST KIRSTI KRAFT	4
SERIE: PEDAGOGISK, FILOSOFISK PRAKSIS	8
PEDAGOGISK HVERDAG, SUND FOLKEHØGSKOLE	12
TRUDES 5 FACEBOOKTIPS	15
FOLKEHØGSKOLEN SOM UTDANNINGSPIONÉR	16
KUNST: NASJONALMUSEET – NORSK NATUR	18
BENEDICTES METODE	19
REFLEKSJONER: RONNIE MAG LARSEN	19
FOTO: ØYEBLIKKET – SOGNDAL FOLKEHØGSKULE	20
DEBATT: GMO – GENMODIFISERING	21
SERIE: ETISKE UTFORDRINGER	22
UTFORDRINGER – LÆRERROLLEN	24
FRA PRESSEN	26
BØKER: ELIMARI – GULL ELLER GRØNNE SKOGER	28
FOLKEHØGSKOLE I IRAK	29
ARBEIDSRETT – ARBEIDSTIDSBESTEMMELSENE	30
BÆREKRAFTSPROSJEKTET – OPPSTARTSKONFERANSEN	31
DEBATT: FOLKEHØGSKOLENES LEDERUTDANNING	33
LEDER, ØYVIND BRANDT	34
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET	35
NYTT FRA INFORMASJONSKONTORET	37
INTERNASJONALT UTVALG	38
BAKSIDEN: TEKST / DIKTSTAFETTEN	40

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.

Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i friluft folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.

Folkehøgskolen legges ut på bloggen friluftfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.

LEDER

UTEN DERE – INTET FOLKEHØGSKOLEN

Det er åtte år og 40 nummer siden magasinet Folkehøgskolen kom ut i ny drakt og med nye redaktører. Det har vært en spennende reise og mye god dugnadsånd underveis. Vi får stadig tilbakemeldinger på at bladet brukes i mange sammenhenger på skolene. Her om dagen kom en lærer bort under en konferanse; «du takk for et kjempeblad, vi klipper ut, henger opp og bruker det aktivt i mange sammenhenger». Dette var jo en gave av en tilbakemelding for en «ensom» redaktør.

I dag hadde jeg kontakt med en bidragsyter som satt ved elvebredden i Kambodsja, på skoletur med elever, han ville ha kommentar på en artikkel om lærerrollen. Det sa meg noe om at selv om folkehøgskolehverdagen er hektisk for mange av dere, og kanskje spesielt for det «reisende folket», er det fullt mulig å bidra til magasinet Folkehøgskolen. Moderne teknologi har gjort det svært enkelt å holde kontakt. Vi vil gjerne høre fra dere der ute eller inne ... – det være seg små kommentarer, noen linjer med et bilde, debattinnlegg, reportasjer, betenkeligheter, fagpolitiske innlegg, gode opplevelser og om

harmdirrende urettferdighet. Vi vil gjerne høre deres stemmer, og ønsker ideer og innspill til saker. Det er bare en halv stilling på dette bladet, så om vi ikke kan reise ut for å dekke alt, så får vi til noe sammen.

Bladet Folkehøgskolen skal være et «lim» i folkehøgskolelandskapet og ønsket er å gi innspill, inspirasjon til arbeidet på skolene, og ikke minst være en plattform for debatt.

I en større leserundersøkelse vi gjorde for et par år siden fikk vi veldig mange positive tilbakemeldinger, men vi er ikke i mål. Vi ønsker stadig å bli bedre og speile hele bredden av folkehøgskolelivet. Det drives skole og undervisning, men også mye mer enn det. En folkehøgskole er en helhet – ALLE bidrar. Vi vil påstå at der hele personalet aktivt er med – der blir det også god skole! Dette ønsker vi også sterkt å speile i magasinet – og dere må hjelpe oss med det.

Til slutt; mange takk for stadige gode innspill og for innsats fra villige skribenter – uten dere intet Folkehøgskolen!

ØYVIND KRABBERØD

A black and white portrait of a woman with short, light-colored hair, wearing glasses on her head and a dark jacket over a light-colored shirt. The background is a textured, light-colored wall. The text is overlaid on the lower half of the image.

JOURNALIST KIRSTI KRAFT I NRK: – JEG HAR EKSTREMT SANS FOR FOLKEHØGSKOLEN

Det er straks oktober, jeg treffer Kirsti Kraft (53) på cafe Celsius i Oslo en deilig høstdag – etter en stormfull natt fra naturens side. Vi setter oss ute i solveggen øst på plassen, og bestiller lunsjhamburger, skagenrøre og farris.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Kirsti er journalist i NRK P2, Ekko-redaksjonen – og nå med sin egen podkast – KRAFT. Her har hun postet ukentlige reportasjer siden april. Temaene er i hovedsak hverdags-psykologi og personlig vekst. Tidligere har det vært Verdibørs, livssyn og Sånn er livet – blant annet.

Samtalen er mildt sagt lett å dra i gang, journalisten er ikke av det slaget som holder igjen.

– NRK har vært litt seine med podkast – men nå ser vi at mediebildet tvinger fram nye tilbud. Min datter på 17 ser ikke på lineær-TV, og samme utvikling ser vi på radio. Men NRK satser nå. I P2 har vi sett en forgubbing med gjennomsnittslyttere på over 50 år. Med podkasten min ser jeg at jeg når yngre lyttere – barna mine og vennene deres hører faktisk på den, smiler Kirsti.

Hun forteller videre at podkast er mer mainstream i USA, der er vi ikke helt i Norge.

– Jeg har fått yngre lyttere og det gjør noe med meg som journalist. Podkast er på en måte mer privat – jeg møter folk, og de hører på samme lydspor. Det blir et mer personlig uttrykk – det åpner mer opp, og jeg føler at jeg i større grad snakker til én og én.

– Hvordan utvikler du sakene?

– Jeg er nok en litt selvgående person – jeg møter saker i min hverdag – fanger opp ting her og der, alltid på jakt. Har masse ideer liggende, og noterer flittig ned nye i smartphonen min. Jeg googler og stopper folk på gata – drar opp mikrofonen. Skal jeg lage et program om sjalusi så stopper jeg noen og spør når de sist var sjalu. Nettverket mitt bruker jeg også flittig, men jeg intervjuer aldri venner. Jeg er en «støvsuger», og på fest er kjøkkenet stedet der de mest interessante sakene dukker opp.

Så det er aldri idétørke der i gården, hun kommer ikke tomhendt til redaksjonsmøter forstår vi. Når det gjelder å produsere det ferdige innslaget – podkasten, er det også nye tider. Hun har ingen teknikker å støtte seg på, men redigerer det hele selv og legger på musikk og lydbilder. Hun er opptatt av dramaturgi, hvordan den gode historien skal fortelles.

«Med podkasten min ser jeg at jeg når yngre lyttere – barna mine og vennene deres hører faktisk på den»

Til NRK kom Kirsti Kraft nesten ved en tilfældighet, hun skled inn som freelancer og hadde ingen planer om å bli journalist. Ryggsekken med studier inneholder drama, sosiologi, kristendom og medie/kommunikasjon.

TOK KONTAKT

Kirsti Kraft tok kontakt med meg i vår og ville tilby podkastene til folkehøgskolene. Lista med tema har mange vinklinger som vil kunne være gode innganger til samtaler rundt det å være menneske og ungdom i dag.

– Hvordan er det å være ung i dag?

– Det er på mange måter et stress.

Mange er svært perfektjonistiske og kjenner på kravet til å lykkes. Datteren min trener fotball fire ganger i uka og leser matte på vei til trening. Jeg ser at ungdom har et stort arbeidspress – det var noe jeg møtte mye senere, langt inn i universitetsstudiet mitt. Ja videregående er et vanvittig stress, jeg kan ikke huske at vi satt og gjorde lekser ustanselig. Men folkehøgskolen kan i alle fall være en gulrot i den andre enden, tenker hun.

– Jeg har ekstremt sans for folkehøgskolen – og kom ut av mitt eget år som en ny person.

YIN OG YANG

Kirsti har forberedt seg til møtet;

– Jeg har tenkt på dette med folkehøgskole og hva det er før jeg kom hit – og dette bildet kom opp i hodet mitt: Når jeg vokste opp og noen slåss i skolegården kunne den som lå nederst be om nåde – og så var kampen slutt, de reiste seg. Vi har synd og nåde som begreper, Yin og Yang, lyst og plikt som motsatser. Selv om religionen

er marginalisert i dag, lever vi likevel under begrepene synd og nåde. Det er «syndig» ikke å trene, å være for tykk, ha få venner eller få dårlige karakterer. Det er den moderne synden – og hva er så i tilfelle den moderne nåden, spør jeg meg?

– Vi må skape de rommene som ikke er preget av prestasjon. Jeg tror folkehøgskolen kan representere noe av vår tids nåde. Alle kravene, syndene er et åk for veldig mange unge – og de har egentlig ikke noe stort mål å gå mot. Hvis folkehøgskolen begynte med karakterer og krav vil den ikke svare på det ungdom spør etter. Mange vet ikke at de lever under dette – folkehøgskolen må stå i denne fantastisk viktige oppgaven å være et nådens år – et sted der en kan sette seg ned uten prestasjonsangst, utfordrer journalisten.

STUNTREPORTER

Det er en litt «rampete» og direkte dame vi møter, hun har sin stil som journalist – noen ganger nesten stuntreporter. Det bor mange skuespillergener i denne kvinnen. Hun lener seg ivrig over bordet.

Kirsti blir ikke helt ferdig med å tenke folkehøgskole og skoleslaget som et fristed fra drepande prestasjonskrav.

– En kan drive folkehøgskole for de flinkeste sangerne eller for de 18 som bare vil synge og lære mer. Hvis folkehøgskolen kun blir prestasjon blir skolen bare en «fis» av det samme som de kommer fra.

Kirsti Kraft vokste opp på Nordstrand og bor nå på Manglerud i Oslo. Hun forteller at folkehøgskole for henne på mange måter ble «Ladaen som møtte Ford Granada». Det ble møter mellom svært forskjellige mennesker.

– Det var på mange måter som å

«Jeg ser at ungdom har et stort arbeidspress – det var noe jeg møtte mye senere, langt inn i universitetsstudiet mitt»

sette på håndbrekket og ta ett års pause fra det jeg hadde tenkt tidligere. Når en er åpen skjer det noe, og elever fra de «peneste» hjem ble jo radikale – det skjedde noe, de skifta retning, postulerer Kirsti.

Vi vender tilbake til de utfordringene mange unge føler på i dag.

– Jeg tror vi har den første generasjonen som har foreldre som ikke er moralske voktere – de første som må finne sin egen vei og velge selv. Vi som foreldre er ikke noe moralsk korrektiv. Det er en veldig krevende situasjon for ungdom å stå i. Enhver tid har sine utfordringer. I det regelstyrte samfunnet var det rikelig med nevrosen. I dag ser det ut som psykoser og personlighetsforstyrrelser tar mer plass.

LYKKE

... Og vi snakker om lykke – av alle ting.

– Jeg mener at det går an å trene opp lykkemuskelen – om du blir lykkelig avhenger av hvordan du tenker om din egen posisjon. Jeg intervjuet en psykolog om dette – han hadde følgende bilde: Det ser ut som de som kommer på andre plass i en konkurranse alltid er mindre lykkelige – de taper gullet, er tapere. Mens de som får tredjeplassen er mer lykkelige – det er herlig å unngå fjerdeplassen. Mange unge får en tapsfølelse når de hele tiden sammenligner seg med de beste. Posisjonen en stiller seg i er avgjørende. Det å havne på fjerdeplassen, det å være utenfor pallen, er ikke et tegn på at en har problemer, sier den engasjerte journalisten.

DEN FJERDE STATSMAKT

Det er høst, sola daler, jeg henter fleecepledd – litt yr kommer – vi trekker inn under en parasoll og går inn for landing.

Men vi rekker litt til.... – Hva tenker du om mediesituasjonen, det ser ut som journalistikken er i fritt fall? Er den fjerde statsmakt truet?

– Det er skummelt. Når en ikke prioriterer gravesjournalistikken, når det blir «paste and copy», og de store mediehusene kutter og sover, ja da kan det skje mye galt. Hvem skal ta gravejobben? Da blir yrket mer en registreringsjobb, artikler kan skapes med computere, det er skummelt for demokratiet. Vi har en medieutvikling hvor mange oppdateres via sin egen feed – og får artikler som bygger opp under det synet du har på verden. Flere ser såpeoperaer og forholder seg ikke til den virkelige verdenen.

– På nettet søkte jeg på Kirsti Kraft, der ble damen beskrevet som den kloke Kraft – er det riktig?

– Jeg tar med meg min egen livserfaring – og får det midt i trynet. Jeg kunne ikke laget disse podkastene da jeg var 30. Hvis noen synes jeg er klok så får jeg si at klokskap ikke er noe som du får via brevkurs

Nest podkast skal handle om sinnemestring – hun skal til Lillehammer.

– Hvordan tror du at du selv kommer ut?

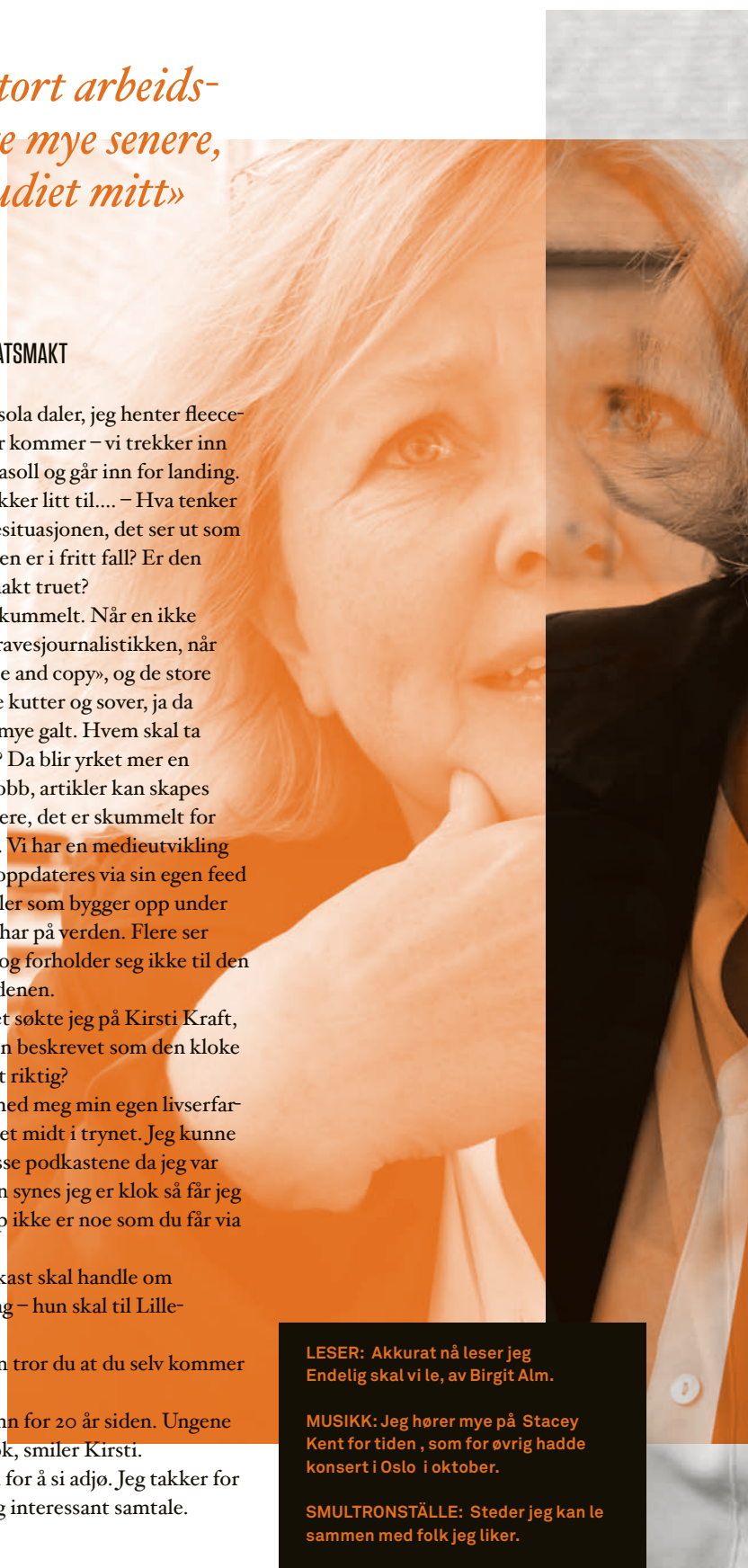
– Bedre enn for 20 år siden. Ungene synes jeg er ok, smiler Kirsti.

Det er tid for å si adjø. Jeg takker for en usedvanlig interessant samtale.

LESER: Akkurat nå leser jeg Endelig skal vi le, av Birgit Alm.

MUSIKK: Jeg hører mye på Stacey Kent for tiden, som for øvrig hadde konsert i Oslo i oktober.

SMULTRONSTÄLLE: Steder jeg kan le sammen med folk jeg liker.

HVORDAN ABONNERE PÅ EN PODCAST?

Først av alt; det koster ingenting å abonnere på en podcast, og du kan fjerne den når du vil.

På din smarttelefon ligger det en mengde podcaster både norske og utenlandske. USA har komme langt og holdt på lenge med podcastproduksjon, og noen av de amerikanske ledende podcastene heter Radiolab og This American Life. Vel verdt å sjekke. Det finnes også en mengde norske podcaster. Både humor, politikk, analyser og personlig utvikling.

Ta fram telefonen, gå dit hvor du henter apper. Der søker du på «podcasts» og laster ned – den som for de fleste er en lilla og hvit app.

For å finne podkasten KRAFT, som er omtalt her, skriver du «nrk kraft» i søkefeltet, og vips – har du den der. Trykk på abonner, og du vil bli påminnet hver fredag at du har en ny podcast liggende klar til deg.

Du kan også søke direkte fra din PC. Da skriver du i søkefeltet; nrk.no/podcast. (I NRK skriver man podcast med K!)

KRAFT

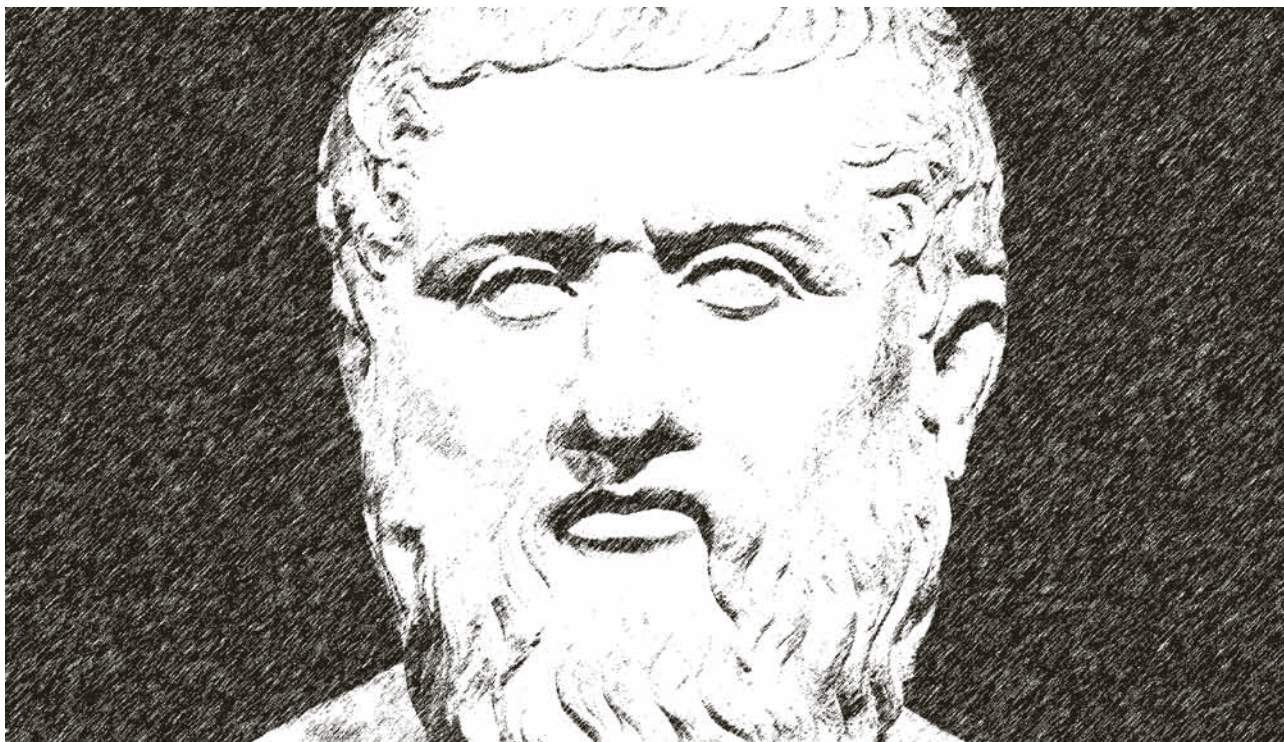
KRAFT – FOR DEG SOM VIL VIDERE

Først av alt; det koster ingenting å abonnere på en podcast, og Podkasten KRAFT tar opp mange ulike temaer innen hverdagspsykologi og personlig vekst.

- Hvorfor er jeg så selvkritisk?
- Skal jeg følge fornuften eller magesfølelsen?
- Hvordan bygger man et selv bilde?
- Hva vil jeg angre på?
- Og hva sier førsteinntrykket om et menneske?

På en lett og underholdende måte blir temaene gjennomgått slik at man lærer noe nytt om seg selv og om omgivelsene sine. Det er podcast episoder på mellom 20 – 25 min. som egner seg som innledning til klassediskusjoner om grunnleggende temaer unge mennesker stadig reflekterer over.

I vår artikkelserie om pedagogikk i folkehøgskolen ser vi på hvilke inspirasjonskilder vi kan skimte i folkehøgskolens pedagogikk utover Grundtvig. Først ute var Arild Mikkelsen med en artikkel hvor den jødiske filosofen Martin Buber trer fram. Lena Sendstad har skrevet om Kaospilotene. Olav Klonteig fulgte opp med en artikkel om den amerikanske psykologen Jerome Seymour Bruner. Rune Sødal har belyst Møtet hos Friedrich Bollnow, mens Tore Haltli tok for seg Paolo Freire og bankmetoden. Øyvind Brandt har skrevet en artikkel om montessoripedagogikken. Sigurd Ohrem presenterte filosofen Arne Næss og hans lekne livsfilosofi. Øyvind Krabberød tok for seg prosjektarbeid som pedagogisk virkemiddel. Lena Sendstad skrev om lek og læring, med Lego som eksempel. Odd Haddal besøkte Alverno College i Wisconsin. Benedicte Hambro skrev om kunsten å bruke fortellinger til oppdragelse og dannelse. Sigurd Ohrem så på dialog i lys av Ricoeur og Gadamer. Einar Opsvik presenterte ideen om at læring skjer mellom mennesker – sosialkonstruktivistisk læringsteori. Lev Vygotskij ble belyst av Sindre Findal Vinje. Øyvind Brandt ga oss et innblikk i John Deweys tanker. Øyvind Krabberød skrev om Summerhill-bevegelsen i England. Odd Haddal formidlet Jesus som pedagogisk forbilde. Lærer ved Solborg folkehøgskole, Geir Ertzgaard, lot seg inspirere av filosofen Søren Kierkegaard, mens Sigrud Ohrem så på Sokrates og dialogen. Inge Eidsvåg ga oss et innblikk i sitt pedagogiske ideal – Alf Prøysen. Øyvind Brandt belyste lekfolkkonferanser som metode. Sindre Vinje tok for seg aksjonsforskning i et historisk lys. Willy Aagre skrev om legenden Anna Sethne. Øyvind Krabberød gravde i Nils Christies tankegods rundt pedagogikk, mens Synne Platander ga oss et innblikk i playbackteater – et moderne leirbål. Nå skriver Michael Noah Weiss om filosofisk praksis.

FILOSOFISK PRAKSIS – EN ANNEN MÅTE Å BETRAKTE (UT)DANNING PÅ

Det var på 80-tallet – i tiden der Madonna, Michael Jackson og Walkmanen gjorde sine inntog – at en tysk filosof med navnet Gerd Achenbach åpnet det første senteret for filosofisk veiledning. Dette var startskuddet på det som skulle bli en verdensomspennende bevegelse – filosofisk praksis. Siden den gang har det blitt organisert internasjonale konferanser og workshops, og mange bøker og artikler har blitt skrevet om temaet. I dag er det mer eller mindre blitt en egen akademisk disiplin.

AV MICHAEL NOAH WEISS

Mange av filosofene som ble med i denne bevegelsen var lei av den gjengse måten å nærme seg filosofi på ved universitetene, siden denne ble opplevd som livsfjern, i tillegg til at den virket forbeholdt noen få spesialister som var gode på mental akrobatikk. Mange opplever nok at det fortsatt er sånn i dag. Men faget filosofi har ikke alltid vært utøvd slik. I Sokrates, Platons og Aristoteles sin tid, hvor det hverken fantes sjelsesørgere eller psykoterapi – var filosofien heller mer praksisorientert og slik forble den omtrent frem til middelalderen. Likevel søkte filosofien tilflukt, eller skal man kalle det eksil, i de akademiske elfenbenstårnene da sjelsesørgerne ble erstattet av psykoterapeutene i midten av det 20-århundret.

HVA ER MÅLET?

I begynnelsen da filosofisk praksis etablerte seg var det derfor heller ingen overraskelse at den ble målt og veid opp mot den mer etablerte praksisen i psykoterapi, ettersom den fokuserte på de eksistensielle aspektene av det å være menneske, samt dagliglivets utfordringer i så måte. Men de fleste utøverne av filosofisk praksis forlot fort denne problemfokusede måten å utøve praksisen på, og ønsket ikke at retningen skulle forstås som «hjelpende». Men hva skulle den så kunne tilby?

På grunn av mangfoldet innenfor selve retningen finnes det mange svar på dette spørsmålet. Et svært overbevisende et kommer fra Ran Lahav, en pioner som har vært med bevegelsen helt fra starten. Lahav foreslår at filosofisk praksis kan forstås som et konseptuelt rammeverk som vil kunne være felles for alle som utøver praksisen, og han har kalt det «tolkning av verdenssyn». Hovedargumentet bak denne måten å forklare filosofisk praksis på er at alle mennesker har hver sin egen personlige livsfilosofi – ikke på den måten som kan forklares av en helhetlig teori i seg selv – men på en måte som trekker frem at alle har hver sine kjerneverdier og holdninger som kommer frem i måten vi handler på, føler og opererer i verden. I selve praksisen blir den personlige livsfilosofien betraktet, satt spørsmålsteget ved, og via dette bevisstgjort og utviklet videre. Greit nok. Men hvorfor skulle man anta at noen vil ønske å få satt spørsmålsteget ved og få videreutviklet sin egen livsfilosofi? Sagt på en annen måte – hva er målet med filosofisk praksis?

SØKEN ETTER VISDOM

Lahav foreslår at målet for filosofisk praksis er søken etter visdom, og videre at dette i seg selv kan anses som ønsket om å komme i kontakt med de dypere (eller høyere) dimensjonene av det å eksistere eller være et menneske i verden. Denne måten å definere filosofisk praksis på kan gi et inntrykk av at filosofisk praksis ligger tett opptil det esoteriske feltet. Men denne mistanken forsvinner fort om en ser på

«Uttrykket «et godt liv» har en dobbel betydning, det betyr å ha det godt i tillegg til å gjøre det som er godt, også for andre»

hvordan filosofiske praktikere betrakter temaet visdom. Den Aristoteliske måten å betrakte «phronesis» – det vil si «praktisk visdom» – er å respondere på livets utfordringer på en måte som reflekterer at en ønsker et godt og anstendig liv. Kort sagt, phronesis er å ha bevissthet rundt hvordan en kan leve et godt liv. Uttrykket «et godt liv» har en dobbel betydning, det betyr å ha det godt i tillegg til å gjøre det som er godt, også for andre.

Om målet for filosofisk praksis er å lete etter praktisk visdom, da er veien mot dette målet å undersøke hvordan man kan leve et godt liv ved å utforske og reflektere, samt utvikle ens egen livsfilosofi. En god måte å gjøre dette på er å utveksle tanker, ideer og erfaringer i dialog med andre. Det finnes en rekke forskjellige dialogmetoder i filosofisk praksis, hvor noen er mer egnet for grupper mens andre er mer egnet for individuelle samtaler.

Utgangspunktet for de fleste av disse dialogmetodene er likevel de personlige erfaringene som deltakeren eller deltakerne har med seg – da disse erfaringene anses som de personlige ressursene en person har når det kommer til det å tilegne seg praktisk visdom. For eksempel: om deltakerne i en gruppedialog deler sine personlige historier rundt temaet ærlighet, så kan hver og en deltaker lære at ærlighet ikke bare kan defineres ut fra deres egen opplevelse, men ut fra hvordan ærlighet ble opplevd av de andre deltakerne i tillegg. Denne formen for læring kan kalles situasjonsbasert eller erfaringsbasert læring. Men den kan kun skje om en virkelig er villig til selvrefleksjon ved å spørre seg selv «hvordan reagerer jeg vanligvis i en slik situasjon og hva kan jeg lære fra mine erfaringer om meg selv og mine handlinger? Og er det noe jeg kunne gjort bedre eller annerledes?» Dermed blir resultatet av en slik filosofisk dialog ikke bare at en får et mer nyansert forhold til temaet ærlighet, men kanskje også en større eksistensiell og etisk form for selvforståelse, – det vil si en økt form for kunnskap eller visdom om en selv.

KJENN DEG SELV

I boken «Hermeneutics and education» peker Shaun Gallagher på at det å ha kunnskap om seg selv er en betingelse for å kunne oppnå phronesis. I Platon sin dialog Meno blir det diskutert at phronesis ikke kan bli lært bort til en av noen, en kan kun oppnå det ved å øke sin kunnskap om seg selv. I den sammenheng kan man også skue bort på Sokrates sitt motto «kjenn deg selv» og få økt forståelse for hva han la i dette. Likevel påpeker Gallagher at phronesis – selv om ikke kan lære det direkte av andre – er det utdanningsmessige idealet til Platon. Ifølge Platon var det å oppnå phronesis viktigere enn å lære seg en ferdighet eller huske kunnskap. Ved at han satte phronesis i midten av sin måte å betrakte utdanning på så signaliserte han at utdanning i seg selv ikke dreier seg om det å oppnå ekspertise, men å transformere et menneske i tråd med eudaimonia, eller som man sier på engelsk «human flourishing».

I tråd med disse argumentene trer det her frem en sammenheng, eller i det minste en likhet, mellom phronesis og danning. Mange folkehøyskolelærere vil kunne være enig i at danning – som er målet i folkehøyskolebevegelsen – ikke kan læres bort men kun læres. Med dette i minne så vil en kunne tenke at dialogmetodene i filosofisk praksis vil kunne være verdifulle bidrag inn i dannelsesprosessen slik den organiseres ved folkehøyskolene i Norge. Sigurd Ohrem (lærer ved Skiringssal folkehøyskole) har siden 2014 ledet et vellykket prosjekt i tråd med nettopp dette, og en rekke skoler har deltatt så langt. Men når en ser på hvordan for eksempel det private næringslivets interesse har økt rundt temaet praktisk visdom så vil en samtidig kunne tenke at det er enda mer bruk for å implementere filosofisk praksis i folkehøyskolene. Det er nettopp disse skolene som kan tilby en arena for læring som andre læringsinstitusjoner ikke kan (eller gjør), og det er arenaen for å ha eksistensielle dialoger, – et sted hvor en kan reflektere over de erfaringene en har gjort slik at de kan bli ressurser for etisk og personlig vekst (og kanskje til syvende og sist praktisk visdom).

Michael Noah Weiss. Foto: Jon-Wilhelm Schweder

MICHAEL NOAH WEISS har doktorgrad i filosofi fra universitetet i Wien og er sertifisert filosofisk praktiker. Han er nestleder i Norsk Selskap for Filosofisk Praksis og sammen med Sigurd Ohrem jobber han i folkehøyskoleprosjektet «Filosofisk Praksis og Sokratiske dialoger». Som forfatter og utgiver har han publisert en rekke artikler og bøker om dialog og etikk, blant annet «The Socratic Handbook – Dialogue Methods for Philosophical Practice» hvor 34 filosofiske praktikere fra 20 land har bidratt.

«Ifølge Platon var det å oppnå phronesis, praktisk visdom, viktigere enn å lære seg en ferdighet eller huske kunnskap»

VIL ETABLERE NY FOLKEHØGSKOLE PÅ NORDMØRE

Over lengre tid har det vært jobbet med å etablere en folkehøgskole i Aure kommune. Dette arbeidet begynner nå å konkretisere seg. Det forhandles nå om statsbudsjettet for 2017, og initiativtakerne håper på oppstartsmidler.

Denne nye folkehøgskolen vil få navnet Jappe Ippes. Fylkespolitiker og tidligere Smøla-ordfører Iver Nordseth er styreleder i det etablerte selskapet, mens Sidsel Sæterøy i Undine er prosjektleder.

– Vi er i dialog med beslutningstakerne, og har flere gode grunner til å tro at vi skal få oppstartsstøtte. Dette er et innovativt skolekonsept, som vil være et positivt tilskudd blant dagens folkehøgskoler, sier Sæterøy.

Jobben med å etablere en folkehøgskole i Aure kommune har nå pågått i nesten ti år.

FOLKEHØGSKOLE-LÆRER KRITIKER-ROSES

Kyrre Andreassen (45) er forfatter og lærer på Buskerud Folkehøgskole, forfatterlinja, og på Gyldendals skrive-skole. Han bor i Skoger i Drammen, er fra Numedal, og debuterte i 1997 med novellesamlingen «Det er her du har venna dine».

Dette skriver NRK om den nye romanen hans: Vi som siden 2006 har ventet på mer fra Kyrre Andreassen har ikke ventet forgjeves. «For øvrig mener jeg at Karthago bør ødelegges» er en svir å lese.

Kyrre Andreassen byr på stilsikre studier av livet i randsonen av den besynderlige rikdommen som har tilfalt oss alle, mener litteraturkritiker Leif Ekle i NRK.

ØK

GUDBRANDSDAL FOLKEHØGSKOLE

Historien om folkehøgskolen på Hundorp er igjen samlet på Dale-Gudbrands Gard.

SØR-FRON: Mandag ble det som har fått navnet Mimes Brunn åpnet på Dale Gudbrands Gard. Dette er en permanent utstilling som forteller både om folkehøgskolehistorien og om folkeopplysningstradisjonen. En stor boksamling, bilder og mer viser denne historien. Blant annet er det samlet elevbilder fra de fleste av årene det var skole her.

– Dette er et dokumentasjonsrom over folkehøgskoledrifta, men vi ønsket

også å markere opplysningstradisjonen i dalføret, sier initiativtaker og historiesamler Rasmus Stauri.

Her fortelles historien om Gudbrandsdal Folkehøgskole, som startet i 1902. Skolen kom til Hundorp i 1915, og skoledrifta gikk for fullt her fram til skolen ble rammet av brann i 1987.

GUDBRANDSDØLEN DAGNINGEN

– Vi har mye sentral goodwill på dette. På budsjettet i fjor var det en merknad om tre nye folkehøgskoler, hvor dette var en av dem, sier Nordseth.

For å komme i gang trenger de oppstartsmidler i statsbudsjettet på 700.000 kroner, samt driftsmidler på 3,4 millioner kroner. Skulle dette komme på plass kan man ha oppstart allerede i 2018.

Håpet er at man gjennom kontakter i Venstre og KrF skal få dette inn på statsbudsjettet.

TIDENS KRAV

«JAPPE IPPES»

Navnet Jappe Ippes kommer fra kjøpmannen ved samme navn som på slutten av 1600-tallet gjorde suksess på Nordmøre med å produsere og eksportere klippfisk. Den planlagte folkehøgskolen skal ha et særlig næringsrettet fokus, med innhold innen nyskaping og innovasjon i havrommet. Sæterøy og Nordseth ser etableringen i sammenheng med høyere utdanningsløp på Høgskolesenteret og Fagskolen i Kristiansund.

Sæterøy og Nordseth påpeker også at planene om folkehøgskolen ble trukket fram som «spesielt interessant» i en merknad fra Utdanningskomiteen på Stortinget.

SERIE: PEDAGOGISK HVERDAG – REFLEKSJONER

SUND FOLKEHØGSKOLE FN OG INTERNASJONAL POLITIKK

Det er september og på FN og internasjonal politikk ved Sund Folkehøgskole er vi i full gang med planlegging av studiereisen som finner sted fem uker i oktober og november.

TEKST OG FOTO: JAKOB STEENBERG THOMPSON

Klassen i FNs hovedkvarter i Juba, Sør-Sudan, med Hilde Frafjord Johnson

Som vanlig går reisen til et nytt sted, noe som preger hva vi gjør og hvordan vi gjør det i stor grad. Studiereisen setter agendaen og utgjør et viktig grunnlag for resten av året på linja. Etter reisen har alle i klassen et godt faglig utgangspunkt for videre arbeid og diskusjon rundt sentrale tema som menneskerettigheter og utvikling. I tillegg kommer vi raskt i gang som gruppe med en slik reise i ryggen, og den utfordrer elevenes refleksjon.

FØR SKOLESTART

Vanligvis er reiseland bestemt allerede når katalogen skrives et år i forveien. Det gjør jeg basert på faglig relevans og om FN er til stede i freds- eller utviklingssammenheng. Jeg må selvfølgelig også vurdere om det er det er praktisk og sikkerhetsmessig mulig å gjennomføre en reise i området. At vi kan skje kjenner noen der som kan hjelpe oss litt er også fint, men ikke nødvendig. En del av pedagogikken baseres også på at jeg som lærer ikke bør kjenne området vi reiser i spesielt godt.

VED SKOLESTART

Når elevene kommer til skolen første gang har de altså en viss formening om hvor vi skal. Mange har oppfattet at de selv skal ha en rolle i å utforme program og reiserute, men ikke hvor mye og hvordan. For de som leter litt kan internet med filmer, bilder og beretninger fra åtte år på reise med linja i 16 land ha sagt noe om mulighetene. Det er derfor en vei å gå før flere skjønner at det er så åpent og så lite planlagt som det faktisk er, blir stressa, og derfor går i gang med arbeidet. I denne fasen fremstår jeg for elevene som mindre engasjert i reisens innhold enn jeg faktisk er, og når jeg svarer elevene at jeg «ikke vet», er det et uttrykk for pedagogikk, men også en realitet. Nå blir det også tydelig for eleven at de i klassen som faktisk gjør seg informert, engasjert og i stand til å komme med gode og spesifikke forslag, faktisk får gjennomslag.

FORBEREDELSENE MED ELEVENE ER OMTRENT SLIK:

Vi gjør oss litt kjent med reisemålets historie, religion, kultur, skikk og bruk, situasjonen i dag og eventuelle tema knyttet til FNs arbeidsområder. Denne innføringen tar som regel form av gruppearbeid med presentasjon, og vi ser og diskuterer relevante dokumentarer og spillefilmer.

Derfra bygger vi en målsetting for reisen og bli enige om hva vi vil oppnå. Ambisjonene er gjerne: Kunnskap om FN og relevante problemstillinger, konfrontere fordommer, gjensidig forståelse med folk vi møter, opplevelser og mye annet. Så går vi løs på programmet og en grov reiserute, hvor vi vurderer ulike besøk, aktiviteter og praktiske ting knyttet til selve reisen. Alt må sortere greit under målsettingen og vi spør oss selv «hva vi lærer av det?» En grundig samtale om sikkerhetssituasjonen danner grunnlaget for en forståelse og enighet om reisereglementet. Vi må også ordne visum og snakke gjennom budsjett og penger før reisen begynner i oktober. Da bør vi også ha blitt enda bedre kjent med hverandre, blitt bevisst vår rolle som reisende og motivert til å gjennomføre hele reisen på en ordentlig måte.

PÅ REISEN

Med dette som forberedelse er utfallet fortsatt ganske åpent ved reisens start. Vi har ordnet overnatting et par netter i byen vi lander i, men det er også det. I det videre styrer vi helst unna overnattingssteder for ryggsekkjurister, med trådløst nettverk og pizza. Vi søker informasjon også andre steder enn kjente guidebøker eller vi bare tar det når vi kommer fram. Vi har også store hull i programmet som vi skal fylle etter hvert, og hvordan vi skal forflytte oss over store avstander er ennå uklart. Det som imidlertid er klart er at vi forsøker å reise kollektivt og over land eller vann. De fleste møtene og gode samtalene med folk oppstår jo spontant og under lange

«Vi har ordnet overnatting et par netter i byen vi lander i, men det er også det. I det videre styrer vi helst unna overnattingssteder for ryggsekkjurister, med trådløst nettverk og pizza»

Fra Kambodsja.

«Med få avtaler kan vi også få innspill til program underveis og legge om reiseruta og tida vi bruker etter hvert»

transportstrekk på båt, tog og buss, eller der vi overnatter, så sant det er et hotell for folk flest. Med få avtaler kan vi også få innspill til program underveis og legge om reiseruta og tida vi bruker etter hvert.

Denne måten å reise på gjør at dynamikken fra tida før vi reiste fortsetter inn i reisen. Vi møtes gjerne før middag hver dag og snakker sammen om inntrykk og erfaringer, diskuterer, og legger planer videre. En del aktiviteter og besøk gjennomfører vi sammen i stor gruppe, men elevene har mye tid daglig, og i perioder opp til en uke, som de fyller selv i mindre grupper med selvvalgte prosjekter eller ting de har fattet interesse for. For noen, og noen ganger, er det best å bli med lærerne på det vi finner på, og det fungerer også fint som inspirasjon eller som en måte å få ideer på. Vi som lærere er også motiverte av å være på studiereise i et nytt land, og aktivitetsnivået vårt er høyt.

ER DETTE GOD SKOLE?

Jeg spør stadig meg selv om dette er god folkehøgskole og om måten jeg velger å gjøre dette på er den beste. Vi går jo uten tvil glipp av langvarig og forutsigbart samarbeid med organisasjoner og folk som vet hvem vi er og vet hva vi vil og hva de eventuelt kan bruke oss til. Regnskoglinja her på Sund har for eksempel mål om å synliggjøre, og dermed bidra i, kampen for regnskogen med studiereisen. Når jeg er streng med meg selv tenker jeg at vi reiser uten å bidra til noe viktigere enn våre egne elevers læring og det de formidler under og etter reise. Vi forholder oss til verden slik den er og lærer av den, men vi gjør lite for å forandre den. At vi likevel fortsetter slik vi gjør ligger i det vi med sikkerhet oppnår:

Individuell tilpassing: Hver reise og hver elevs opplevelse kan tilpasses den enkeltes forutsetninger, samtidig med at vi lærer og lar oss inspirere av hverandre.

Eierskap og ansvarsfølelse: Elevene engasjerer seg i hele reisen, kanskje av frykt for at turen ellers skal bli innholdsløs eller ha feil fokus, og de kommer hjem stolte fordi reisen ble så bra som den ble. Det er også mitt inntrykk at det er tryggere med elever som har mye frihet og derfor føler ansvar for egen sikkerhet.

Refleksjon: Prosessen rundt reisen gjør det blant annet tydelig at det er ingenting som kommer av seg selv, men at initiativ, motivasjon og evne til å gjennomføre kan ta deg langt.

Fleksibilitet: Vi tar ting som de kommer og griper sjanser som dukker opp. Dette gjør at vi må inngå kompromisser med andre i gruppa og kanskje oss selv, og stadig finne løsninger på små og store utfordringer vi møter.

Videreutdanning og motivasjon: Som videreutdanning er denne måten å reise på gull verdt for meg som lærer, og jeg motiveres fortsatt av at jeg selv får mulighet til å lære mer, og av nye eventyr.

JAKOB STEENBERG THOMPSON

er lærer på linja FN og internasjonal politikk på niende året. Jakob har tidligere jobbet blant annet som junior-ekspert for FAFO i Kambodsja og ved hovedkontoret i Roma. Han er forstkandidat (hovedfag i skogfag) fra Ås og har PPU fra Trondheim.

TRUDES 5 TIPS TIL EN BEDRE FACEBOOK-PROFIL:

1: Velg et profilbilde som fungerer godt i lite format. Bruk gjerne skolens logo.

2: Forsidebildet skal harmonisere godt med profilbildet for å ikke skape et rotete uttrykk. Velg et bilde som sier noe om skolen din, fagene dere tilbyr eller profilen dere har. Et godt forsidebilde kan eksempelvis være av skolebygningen.

3: Velg en passende call-to-action-knapp. Hvor vil du helst lede følgerne dine? Vil du at de skal laste ned en brosjyre, kontakte dere, eller kanskje sende inn en søknad? Tilpass knappen etter det. Bruker du call-to-action-knappen «Kontakt oss», så burde man havne rett på kontaktsidene på hjemmesiden.
– Ikke forsiden!

4: Finn ut hvem som er målgruppen for Facebook profilen deres. Hvem ønsker dere å henvende dere til? Dette er viktig å tenke gjennom før dere produserer innhold. Hvis en av målgruppene er «potensielle elever og deres familie», burde man være forsiktig med å legge ut for interne saker. Det kan i verste fall føre til at målgruppen føler seg ekskludert.

5: Oppdater Facebook profilen jevnlig for å holde på oppmerksomheten fra følgerne deres, men ikke legg ut noe bare for å legge ut noe. Dere må gi leserne relevant informasjon. Alt handler om å gi verdi til leseren. Eksempler på saker som kan være interessant for målgruppen «Potensielle folkehøgskoleelever mellom 18–25» er: «Slik pakker du til året på folkehøgskole» eller «Det er ikke for sent å søke på folkehøgskole»

TRUDE SANDVIK

HVORFOR JOBBER DU I FOLKEHØGSKOLEN?

ANDREAS GRØTERUD LÆRER E-SPORT, BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

Jeg startet å jobbe i folkehøgskolen fordi jeg var nyutdannet, arbeidsledig og på grensen til desperasjon. Jeg ble værende fordi jeg fikk stor mulighet til å påvirke min egen arbeidsdag, være en del av ett nyskapende fagområde i blomst og i ikke minst gleden av å kunne påvirke andre menneskers liv.

Det å kunne ha fullmakt over eget pensum gir meg mye større frihet, og samtidig større ansvar, til å gjøre litt det jeg selv ønsker i faget – noe jeg tror bidrar til mye av særegenheten og kvaliteten til folkehøgskolen. Så er vi mye tettere på elvene, vi blir godt kjent og savner de når de forsvinner, spesielt de vi har brukt mye energi på, som kanskje for første gang har opplevd mestring og læreglede. Du har en fin arbeidsdag med faglig tyngde og utvikling, men det er det sistnevnte som gir deg et bra liv og som fører deg tilbake til arbeid i august, år etter år.

SINDRE VINJE

IDENTITET OG POSISJONERING – FOLKEHØGSKOLEN SOM UTDANNINGSPIONÉR

Å være kategorisk klinger lett av stivsinn og stabet. Noen ganger er det imidlertid nødvendig både nødvendig og viktig!

AV TOR GRØNVIK, DAGLIG LEDER IKF OG NKF

Vi mennesker tar mange avgjørelser uten å tenke oss godt om. Heldigvis. Hvordan skulle vi ellers rekke å komme igjennom en dag? Hjernen vår sorterer en mengde inntrykk for oss, og vi gjør valg og innretter oss fortløpende, uten å gå inn i noen grundig saksbehandling.

Disse funksjonene har røtter langt tilbake i historien. Det å kunne reagere raskt og riktig på et sanseinntrykk kunne være forskjellen på liv og død. – Det som beveger seg i gresset der borte, er det farlig eller ikke, er det venn eller fiende? – Bør jeg flykte eller søke kontakt? Og hurtigheten i avgjørelsen var et overlevelseshfortrinn i seg selv. Heller flykte en gang for mye enn en for lite. Det gjaldt altså å fort kunne fastslå hvilken kategori noe tilhører. Dette er egenskaper for grovsortering, uten plass eller tid til nyanser, men med bombastiske konklusjoner; flykte, eller gå tillitsfullt i møte, for eksempel. De er «kategoriske».

KATEGORI

Hjernene våre har disse trekkene fortsatt. Vi går rundt med et sett kategorier i hodet, som vi grovsorterer inntrykk ut fra. Ofte basert på noen få, enkle kriterier. Egenskapen er medfødt. Kategoriene er kulturelt påvirkelige, men de sitter dypt og det tar tid. Så det er langt utenfor rekkevidde å opparbeide en ny og egen kategori, «folkehøgskole» i nordmenns hoder. Derfor må folkehøgskolenes kommunikasjon ta utgangspunkt i det kategorisettet folk flest går

FOTO: ØVIND KRABBERØD

«Men vi må være kategoriske på at det er utdanning vi driver med. Der må vi ha vår identitet»

rundt med, og sørge for at vi havner i den rette.

Og den rette kategorien for folkehøgskolen er: Utdanning. Men vi liker jo å tenke at vi er noe helt for oss selv! Vi er da ikke som skoler flest? Det kan det være noe i, og jeg kommer tilbake til det. Men vi må være kategoriske på at det er utdanning vi driver med. Der må vi ha vår identitet. Og da må det være tydelige kjennetegn på utdanning/skole/undervisning i måten vi presenterer oss på.

Men er ikke folkehøgskolen noe helt spesielt? En kontrast og et kontrapunkt til den skolegangen elevene har bak seg? Mange har snakket om annerledesåret, eller til og med hvileår! Vi har noen ganger lent oss mot «friår» og forsøkt å fylle det med et aktivt og lærerikt innhold. Dette kan det være noe i, men vi risikerer å havne i en kategori for fritid og ferielignende aktiviteter i folks hoder. Det er en risikosport vi ikke kan ta sjansen på i vår kommunikasjon og markedsføring.

DET KAN GÅ RIKTIG GALT

Et eksempel på hvor galt det kan gå når man havner i feil kategori, fikk vi med de såkalte «badestudiene». Noen kursarrangører tilbød ulike studier i utlandet, delvis i samarbeid med norske høyskoler. Det mest kjente studiestedet var Bali. For et par år siden krevde departementet at disse samarbeidene ble avvirket. I politikernes og i «opinionens» hoder var de havnet i feil kategori. Summen av palmer, strender og badebilder ble assosiert med ferie og fritid, altså noe det offentlige slett ikke skal finansiere. At en stor del av studiene foregikk i storbyer, med tradisjonelle fag, som utenlandsstudier flest, hjalp ikke. Kategoriene er ikke nøye med nyanser. Og avgjørelser tas ofte, bokstavelig talt, før vi vet ord av det.

Noen vil huske et utspill fra noen Unge Høyrepolitikere for et par år siden. De ville kutte statsstøtte til «et år med hekling» i folkehøgskolen. De plasserte oss i feil kategori, og vi var antakelig

havnet der i deres hoder. Hadde vi gjort det for lett for dem med vår kommunikasjon?

POSISJON

I folkehøgskolen må vi altså ha vår identitet i kategorien utdanning. Og vi må innrette vår markedskommunikasjon på å havne i utdanningskategorien i folks hoder. Både skolene og informasjonsskontorene forholder seg til den som et marked. I et marked er det gjerne to hovedroller for aktørene: Man er enten markedsleder eller utfordrer. Reklamefolk snakker om hvilken posisjon man har, inntar eller sikter seg inn mot i markedet. Men det er en mulighet til: Å være pionér innen kategorien.

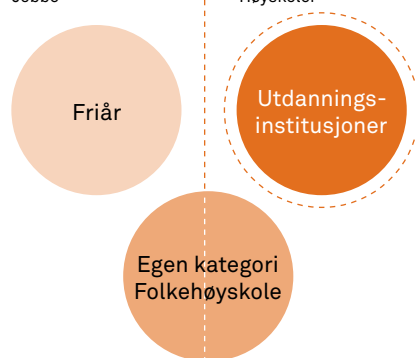
En pionér er en «gamechanger». En som utfordrer spillets, bransjens regler og vaner. Pionérer tilbyr nye perspektiver, nye måter å gjøre tingene på, ofte med begrensede ressurser. Pionérer drives av lidenskap og energi mer enn å kapre markedsandeler.

Folkehøgskolene ble startet av pionérer. Og på vårt beste er det denne rollen vi har hatt: Kan ikke undervisning like godt være på morsmålet som på latin? La oss gjøre skolen til et hjem! Kan man ikke lære minst like godt uten karakterer i fagene? Og hvis vi vender blikket framover: Hvilke vaner og forestillinger i utdannings-Norge står for tur til å utfordres nå?

Som pionérer vil vi utfordre valgkriteriene i kategorien utdanning, med fokus på læremåten og læregleden. Folkehøgskolen skal ikke velges primært ut fra fagene, og slett ikke for karakterene, men fordi vi tilbyr et enestående læringsmiljø. Vi skal representere «morgendagens læring». Det er dette vi skal fortelle om folkehøgskolen. Og det er her vi har gode muligheter til å få fram skoleslagets egenart og annerledeshet. Og det må vi øve oss på. Men det må ikke gis grunn til tvil om at det er skole, danning og utdanning vi driver med.

Førstegangstjeneste
Jordomseiling
Jobbe

Universitet
Forsvaret
Høyskoler

«Pionérer tilbyr nye perspektiver, nye måter å gjøre tingene på»

EN 150 ÅR GAMMEL PIONÉR?

Folkehøgskolene ble startet av pionérer. Dem hedrer vi ikke ved å kopiere dem, men ved å la oss inspirere til å bryte vanetenkning i vår egen tid. Og dermed framstå som tidsmessige og framtidsrettede skoler som stadig utfordrer spillets regler når det gjelder utdanning for ungdom. Dette er vår identitet. Den må gjenspeiles i all vår kommunikasjon. Den må ha utdanningskategoriens kjennetegn. Da havner vi med rett posisjon i rett kategori i nordmenns hoder.

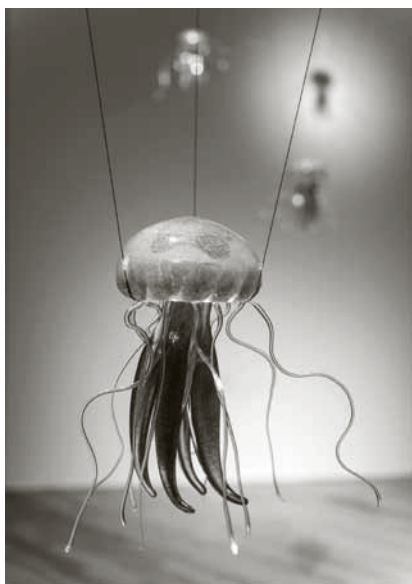
Artikkelen er en bearbeiding av et innlegg på Informasjonskonferansen til IF og IKF i september.

NASJONALMUSEET: NORSK NATUR

Hva betyr naturen for deg? I utstillingen NORSK NATUR møtes norske Toril Johannessen og danske Tue Greenfort til samtale om naturen.

AV ØYVIND KRABBERØD

Utstilling: *NORSK NATUR*, Toril Johannessen og Tue Greenfort
Sted: Museet for samtidskunst, Bankplassen 4, Oslo
Tid: 17. september – 15. januar 2017
www.nasjonalmuseet.no

Medusa Swarm, Tue Greenfort.
Foto: Raimund Sakowski

In search of Iceland, Installasjon – Toril Johannessen. Foto: Raimund Sakowski

Utstillingen *NORSK NATUR* presenterer Toril Johannessen og Tue Greenforts kunstneriske refleksjoner rundt naturlige landskap og økosystemer, og hvordan dette relaterer seg til økonomi og statsinstitusjoner. Tittelen refererer kanskje umiddelbart til den tradisjonelle oppfatningen av norsk natur, som vill, vakker og uberørt. Men utstillingen utfordrer og utvider dette synet. Den forsøker å si noe om norsk natur i sin institusjonaliserte, estetiserte, kapitaliserte og systematiserte versjon.

Kunstnerne ser for seg utstillingen som et helhetlig økosystem, med kunstverkene som individer. Det starter med tittelen *NORSK NATUR*, som omdannet til logo på et banner, pryder museets fasade. Før det, startet prosjektet med de to kunstnernes fjelltur til Arne Næss' hytte på Hallingskarvet.

Utstillingen presenterer en kombinasjon av tidligere arbeider og nye verk laget spesielt for utstillingen, noen av dem samarbeidsprosjekter, andre individuelle arbeider. De to kunstnerne har ikke arbeidet sammen tidligere, men de har fulgt hverandres praksis helt siden de deltok på DOCUMENTA (13) i 2012, da de oppdaget at de hadde en beslektet kunstnerisk praksis og en felles interesse for spesifikke forskningsfelt.

NORSK NATUR er den andre utstillingen i serien hvor unge norske kunstnere stiller ut i dialog med internasjonale kolleger. Serien ble lansert i 2014 med norske Sofie Berntsen og svenske Karl Holmqvist, og er en fortsettelse og videreutvikling av en tidligere serie med separatutstillinger med sentrale norske samtidskunstnere som Ida Ekblad, Camilla Løw, Snorre Ytterstad, Marte Aas og Matias Faldbakken.

Om Toril Johannessen (f. 1978 i Norge)

Bor og arbeider i Bergen. Benytter seg ofte av vitenskapelig metoder. Tematisk spenner arbeidene hennes bredt – fra umulige energikretsløp til alternative metoder for tidsmåling, optiske illusjoner, romlig desorientering og språklige misforståelser. Ved å kombinere forskningsresultater og vitenskapens historie med egne undersøkelser og begreper, ser hun med et kritisk men lekent blikk på den moderne vitenskapens påvirkning på vår forståelseshorisont.

Om Tue Greenfort (f. 1973 i Danmark)

Bor og arbeider i Berlin. Interesserer seg for skjæringspunktet mellom det offentlige og det private, natur og kultur. Kunsten hans tar for seg økologiens historie, våre omgivelser og sosiale relasjoner, og det menneskelige subjekt. Med dette som utgangspunkt, undersøker han økonomisk og vitenskapelig produksjon, og hvordan mennesket velger å definere seg i forhold til omverdenen.

Ronnie MAG Larsen er Folkehøgskolens faste spaltist. Han er folkehøgskolelærer, forfatter og musiker. Her gir han oss sitt skråblikk på verden.

OVERBEFOLKNINGENS PRIS

Det har aldri gått flere mennesker på folkehøgskole enn nå. Stapp dem inn i krik og krok. Det har aldri vært så stor interesse for skoleslaget som nå. Få presset dem inn i skuffer og skap. Foreldre og venner sier at det er kred å gå på folkehøgskole. Sitt oppå hverandre under alle måltider. Arbeidsgivere setter SÅ pris på arbeidssøkere som har folkehøgskole på CV-en, at man knapt trenger annen utdanning. Folkehøgskolen har så mange valgfag at det må ansettes timelærere slik at på hjemmesiden står det at hver skole har 75 ansatte fordelt på 4000 valgfag. Og stipendiatene kan i enkelte tilfeller lette belastningen om det skulle gå utover helse, arbeidsmengde og skolens økonomi. Kvalitet og kvantitet, hånd i hånd. Humbug!

Det er sååååå populært med folkehøgskole at det er ufattelig at vi ikke bygger 20 til, sånn med en gang. Og det er så populært med folkehøgskole at det nesten ikke ble noe styr under årets statsbudsjett. Og når skolen først er kjempemett så får vi alltid plass til fire fem flyktninger som kan pynte på den solidariske samvittigheten og budsjettet.

Men! Kvalitet kommer ikke av seg selv fordi vi har mange elever, den kommer ikke fordi budsjettet de tre neste årene går i pluss, selv med dobbelt så mange ansatte. Den kommer fordi det gis rom til å vokse, og man vokser når man blir stelt og sett. Det gjelder de ansatte òg. Ikke glem det i tall og overambisiøs satsing. Men nyt tiden. For all del, nyt tiden.

RONNIE MAG LARSEN

UHYGGE I HØSTMØRKET

Den moderne markeringen av Halloween er kommet for å bli – med uhygge, gresskar og spøkelser. Men allehelgensdag har vært markert siden 749 i kristen tradisjon 1.november og før den tid var 31.oktober høsttakkefesten i keltisk tradisjon. Ifølge tradisjonen er skillet mellom den logiske, daglige verden og den spøkelsesaktige natt-verdenen nærmest usynlig på alle helgenes aften da alle forberedelser til allehelgensdag ble gjort.

Mord og mysterier

Denne leken kan naturligvis lekes helt uavhengig av Halloween, men den krever mørke høstkvelder. Alle som har lyst til å være med skriver navnet sitt på en lapp. Alle lappene samles og blandes og så trekker alle en lapp. Hvis man trekker sitt eget navn, må man trekke på nytt.

Målet med leken er «å ta livet av» den som står på lappen uten at noen oppdager det. Hvis «mordet» ikke blir oppdaget, er mordofferet ute av dansen og gir lappen med sitt mordoffer til den som utførte mordet. Morderen fortsetter til neste offer. Det er viktig å bli enige om «drapsmetoden»: et papirlommetørkle over munnen til offeret (som med eter), et «slag» hodet – det må være noe som synes, slik at det er mulig å observere drapet og avsløre morderen. Det er IKKE lov å bruke tvang eller makt!

Skrekkblandet fryd

Hvis mordet blir oppdaget, overlever offeret og vet hvem som er morderen. I hvert fall for en stund. Det kan jo tenkes at morderen blir tatt livet av rundt neste hjørnet.

Til slutt skal det ideelt sett være to vinnere tilbake. Det kan også være flere. Hvis den du har drept har ditt navn på lappen, overlever du.

Elevene elsker leken som skaper masse latter og skrekkblandet fryd. I utgangspunktet skal man ikke avsløre hvem som er drept eller ikke, men det kommer frem. Da inngår elevene allianser, men hvem vet hvem som lurte hvem? Kan-skje den du inngår allianse med står i ledtog med den som skal ta livet av deg.

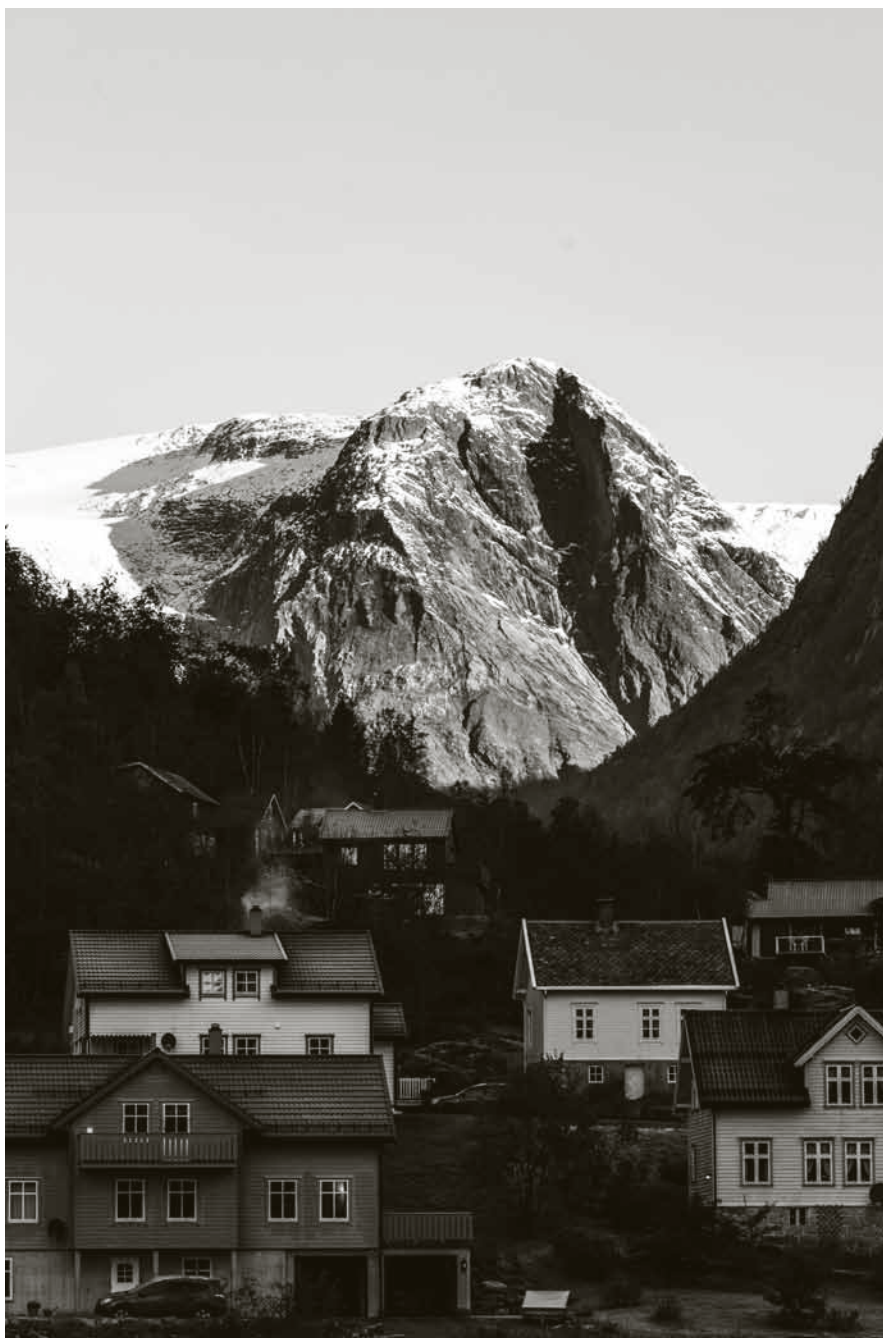
Det kan være lurt å sette noen rammer før leken begynner: start- og sluttidspunkt, ikke love å leke i timene eller rundt måltidene og ikke når det skal være stille på skolen om natten.

Har du noen gode spøkeshistorier på lager, kan du jo fortelle dem en mørk og stormfull natt og sette tonen for leken. Woooooaaaaaaa!

BENEDICTE HAMBRO

ØYEBLIKKET

Ein krystallklar haustdag i starten av Oktober på veg innover til Bokbyen Fjærland.

Fotograf: Mathea Myrene Stokke fra Ørsta / Fotoreise, Sogndal folkehøgskule
(Nikon D300, 105 mm)

Linja Fotoreise ved Sogndal folkehøgskule vil i kommende nummer bidra i denne spalten.

GENMODIFISERING, NOBELPRISVINNERE OG BIG BUSINESS

Ei liste med 110 nobelprisvinnere i forskjellige vitenskaper har skrevet under på et opprop som oppfordrer Greenpeace til å skrinlegge en aksjon mot genetisk modifisert (GMO) risfrø i India, med den begrunnelse at motstanden er uvitenskapelig. Richard Roberts, vitenskapelig ansvarlig i New England Biolabs, selskapet som utvikler GMO-frøet, og Phillip Sharp, nobelprisvinner i medisin (fysiologi) i 1993 er initiativtakerne til underskriftskampanjen.

I oppropet står det: «Vi oppfordrer Greenpeace og deres støttespillere til å revurdere erfaringene til bønder og forbrukere verden over med mat forbedret gjennom bioteknologi, og å anerkjenne funnene fra ledende forskningsinstitusjoner og reguleringsinstanser, og dermed oppgi sin motstand mot GMO generelt og Golden Rice spesielt». Det er klar tale. Vi merker oss allikevel at hele 41 av de som skrev under på oppropet mot Greenpeace var prisvinnere i medisin, 33 av dem i kjemi, 25 i fysikk og at (bare?) syv av prisvinnerne i økonomi har skrevet under.

Faren for at kunstig genmodifisert dyr og planter (GMO) kan komme ut i økosystemene er tilstede, og dette er den prinsipielle bakgrunnen for Greenpeace sin motstand. Greenpeace mener videre at innføring av én GMO-organisme vil skape presedens; bane veien for flere og mindre velmente GMO-organismer. Denne varianten av ris som heter Golden Rice, er utviklet med økonomisk støtte fra blant andre Bill Gates og EU, uten at dette nødvendigvis beroliger undertegnede. Videre mener Greenpeace at de politiske konsekvensene av GMO-frø i landbruket er negative. Dette siste vil vi gjerne understreke:

Når et selskap (stadig oftere multinationalt og økonomisk mektig) kaster sine øyne på livsviktige elementer som ferskvann og såfrø, er det oftest fordi de vil skape avhengighet av deres produkter. De benekter det ikke engang. Selskapet Monsanto, som er en av verdens største produsenter av GMO, produserer også sprøytemidler tilpasset såvaren. En skal ikke være spesielt flink i bedriftsøkonomi for å skjønne at selskapet gjerne vil levere *alle* ingrediensene bønder trenger, *til evig tid*, samt *bestemme prisen*; for eksempel gjennom patentbeskyttelse og overnasjonale handelsregimer. Snart kan slike gigantselskaper til og med saksøke nasjonalstater hvis selskapenes posisjon synes truet av nasjonale lover. Bønders –

og hele staters – evige avhengighet av et selskap for å få levert selve såfrøet er derfor opplagt den beste forretning noen kan gjøre. At Golden Rice er uskyldig, blant annet fordi det skal gis gratis til småbønderne blir altså relativt, fordi godkjenning og introduksjon av frøet juridisk trolig vil lette innføring av andre kommersielle GMO-frø/produkter globalt.

Miljøvernorganisasjonen Greenpeace handler derfor sunt og etter ryggmargsrefleks når de aksjonerer mot GMO. At en miljøvernorganisasjon reagerer *mot* at gigantiske økonomiske interesser skal få eiendomsrett over organismer, herunder bøndenes såvarer, samt risikere genetisk forurensing av økosystemer er vel dette akkurat hva man kan håpe på av en miljøvernorganisasjon. Folkets rett til å brødfø seg selv med eget, selvreproduserende frø, avlet fram av folket selv, i bondekooperativer uten patenter (eller drikke rent, billig vann – eid av fellesskapet – samt puste i gratis luft) er økopolitisk helt opplagt. Demokratisk er det avgjørende.

Men disse sosioøkonomiske perspektivene ser altså ikke ut til å interessere de mest intelligente av oss, nemlig selveste nobelprisvinnerne i vitenskaper. De anser kampen Greenpeace fører som uvitenskapelig og til og med *farlig*. Hva er nobelprisvinnerne redd for? At genmanipulerte organismer *prinsipielt* skulle kunne anses å være en fare i naturen? De undertegnende har også lest litt biologi, og vet at organismer av alle slag under gitte forutsetninger kan være farlige eller uheldige for økosystemer, og GMO i kanskje enda høyere grad. Hva med GMO som biologiske våpen, i ytterste konsekvens? Før vår-prinsippet burde gjelde her. Nobelprisvinnerne angriper Greenpeace sin aksjon mot denne GMO-sorten av ris av den grunn at frøet jo skal sørge for at indiske barn får nok A-vitamin. Men India er nå et av verdens mest overbefolkede land. Ensidig konsum av ris og noen få andre produkter er årsakene til mangelsjukdommer. Et føydalt landbrukssystem forverret av et urettferdig kastesystem er trolig hovedgrunnene. Det er desideret ikke bare A-vitamin (fattige) indiske barn mangler.

Det kan virke som at nobelprisvinnerne her utnytter sin status og velfortjente posisjon til å styrke hånden som mater dem, og det er i så fall lite aktverdig. Det er ikke tillitsvekkende at det nettopp er nobelprisvinneren tilknyttet New

England Biolabs som startet kampanjen. Hvis de er imot eller skeptiske til GMO i sin alminnelighet; men at det må være unntak for akkurat denne, og bare denne, varianten av ris, vil vi gjerne høre mer om det. Men det er altså ikke det de sier, så langt.

Som vi har prøvd å forklare over er det både sosialøkonomiske, bedriftsøkonomiske, samfunnsøkonomiske, etiske og politiske *vitenskapelige* grunner for å protestere mot GMO. GMO er på det farligste når den har økologiske effekter og er drevet av mektige profittmekanismer. Den generelle kunnskapen hos folk flest om landbruk, økologi og biologi er ofte ikke høyere enn den demokratiske deltakelsen, og ikke god nok til å garantere staters og regioners demokratiske matsikkerhet. Passivitet og forvirring er vanlig. Så altså: Er formålet med oppropet til nobelprisvinnerne bare å understreke hvor naturvitenskapelig dette og annet GMO-såfrø er, eller også at siden det er vitenskapelig er det også godt? Eller er det kanskje slik at man helst ikke skal protestere på noe som helst som er naturvitenskapelig? Eller noe som helst? Vi bare spør.

Lista over nobelprisvinnerne som skriver under oppropet finnes her: <https://www.biofortified.org/2016/07/110-nobel-laureates-greenpeace-gmos/>

ANDERS HALS, VIDAR PEDERSEN,
FOLKEHØYSKOLELÆRERE OG JAKOB
BJERKEM, ØKOBONDE

BRUTAL OPPVÅKNING

Mange elever kommer til solidaritetslinjer, linjer med globalt perspektiv og internasjonal politikk, med et ønske om «å redde verden» – og det gjerne gjennom å være frivillig på et barnehem i et utviklingsland i noen dager. Hva gjør man da som linjelærer?

FOTO: FRIDA BJØRNSETH

Støtter man opp om dette engasjement og legger til rette for at eleven får ønsket opplevelse? Eller realitetsorienter man eleven om global utviklingspolitikk, selv om man da kan risikere at eleven blir desillusjonert og mister engasjementet? Hvilket ansvar har man som lærer i slike tilfeller og hva er gode valgalternativer?

«Å REDDE VERDEN LITT»

Som vist i siste artikkel om «etiske utfordringer» («vi får mer enn vi gir») må det strukturelle endringer til for å gjøre noe med de grunnleggende

årsakene til at skillet mellom fattige og rike øker. Endringer må bl.a. skje i næringslivet, da særlig i multinasjonale selskaper, i nasjonal- og global politikk, samt holdningsendringer hos de fleste. Flere av disse strukturene er relativt kompliserte å forstå, og mange unge som har valgt en linje med globalt perspektiv har ikke alltid et ønske om å lære om statsvitenskap og utviklingsstudier. De har også valgt et folkehøgskoleår med forventninger om aktiviteter, og minst mulig klasseromsundervisning. Er det da greit å ha en kort innføring i global utviklingshistorie, for så å presentere bistand som handlingsalternativet? Med bistandsprosjekter får elevene

være aktive og bidra med kreative inn-samlingsmetoder. Elevene får også reise til et utviklingsland og se hvordan pengene de egenhendig har samlet inn, kommer til nytte. Mange lærere har erfart at elever kommer hjem igjen med et sterkere engasjement enn før, etter å ha sett hvordan de har bidratt til «å redde verden litt».

Selv om bistand er hovedhandlingsalternativet på en linje, er det også mulig å gi elevene et nyansert bilde på bistand, som dette eksempelet viser: Bistandselevene på skolen er samlet med foreldrene sine for klasseavslutning siste skoledag, og læreren tar en runde hvor alle elevene får si en ting de har lært i løpet av året. En av elevene forteller

at det viktigste hun hadde lært i løpet av året var at bistand var vanskelig og komplisert. Foreldrene ble kanskje litt overrasket, men læreren var godt fornøyd med svaret hennes.

HANDLINGSLTERNATIVER

Andre lærere har valgt å styre unna bistand som handlingsalternativ, selv om det kan være mange utfordringer knyttet til dette, bl.a. under studiereisen: I tre år hadde skolen hatt kulturutveksling med en liten samburulandsby i Nord-Kenya. Kulturutvekslingen var rimelig ensidig, hvor det var hvite som «oppdaget» en urbefolkning med gamle røtter og lite påvirkning utenfra. Det ble aldri foretatt noen form for innsamling eller annen form for hjelp inn mot et folk som levde under særdeles vanskelige forhold på grunn av klimaendringer. Det siste året skolen var på besøk hadde det ikke regnet på lang tid og samburuene hadde mottatt nødhjelp. Klassen ble møtt av mennesker i relativt dårlig forfatning. Samburudans,

sang og arbeid sammen med de lokale ble gjennomført og elevene fikk en autentisk opplevelse av et urfolk som de kunne fortelle om hjemme. «Alle fugler» og «Per Spellmann» var det norske bidraget. I etterkant av besøket var det store diskusjoner rundt det rent etiske ved et slikt besøk. Var det nok å komme hjem til Norge å fortelle om konsekvenser av klimaendringer for samburuer? Hvilke handlingsalternativer utenom innsamling og gaver fantes? Hva fikk samburuene ut av et slikt møte?

LÆRE OM KOMPLEKSITETEN

Om man ser på utviklingshistorien, finner man både gode og dårlige, eller rett og slett ødeleggende bistandsprosjekter. Det er selvsagt ikke feil at unge lærer at de kan dele av sine goder. Men dersom målet er en mer rettferdig og bærekraftig verden, er det vel så viktig at elever lærer om kompleksiteten i global utviklingspolitikk. Og er det ikke bedre at 19-åringen, etter 13 år på skole, får en

realitetsorientering før, heller enn siden? Gode grep kan være å inspirere elevene til å være orientert, til politisk engasjement og til å sette i gang tiltak her hjemme hvor de kjenner kontekst og faktisk kan bidra med ungdommelig energi og idealisme.

Det heter seg at «det enkle er ofte det beste», men vi tror ikke det er bærekraftig for hverken eleven eller verden om enkle løsninger på komplekse utfordringer blir navet i året på folkehøgskolen.

AV BRITA PHUTHI, SILJE ODEGÅRD,
TOMMY VAN PELT OG JAKOB
STEENBERG THOMPSON

SERIE: ETISKE UTFORDRINGER

Dette skoleåret vil Internasjonalt Utvalg for Folkehøgskolen (IU) sette fokus på etiske utfordringer ved folkehøgskolenes internasjonale engasjement. Blant annet gjennom en serie artikler i folkehøgskolebladene. Her ønsker de å se på både store og små utfordringer, og bidra til økt refleksjon og diskusjon omkring de valgene som tas.

AKTIVE GRUPPEREISER ET ENKELT VALG

Vi i KILROY er eksperter på å arrangere gruppereiser. Vi vet akkurat hva som skal til for at linja, klassen eller hele skolen skal få en utrolig reise, der samhold bygges og minner skapes. Nå har vi satt sammen en rekke spennende reiser for aktive grupper. En god miks av herlige destinasjoner og spennende aktiviteter.

Vår lange erfaring med å arrangere gruppereiser og alt det innebærer, gir oss en uvurderlig kompetanse. Med erfarne reisespesialister, den beste servicen og fleksible løsninger, tar vi oss enkelt og greit av hele prosessen.

Kontakt oss for gratis tilbud:

- 026 33
- gka@kilroy.no
- groups.kilroy.no

KILROY

GOD I ALT – BEST I INGENTING

Er tiden inne for en ny samtale om folkehøgskolelæreren?

En ny samtale om det å være folkehøgskolelærer? Snakker vi ikke om dette hele tiden da? På hver skole møtes vi i lunsjen og diskuterer dagens gjøremål, pedagogiske utfordringer og praktiske kabaler som skal gå opp. Vi diskuterer elever som faller utenfor, neste studietur og budsjetter som skal holdes.

AV GEIR ERTZGAARD, LÆRER SOLBORG FOLKEHØGSKOLE

SAMFUNNET PRESSER PÅ

Samtidig kjenner vi vel fremdeles etterskjelvene av kritikken fra Unge Høyre, hvor kortversjon hevdet at folkehøgskolen ikke var en samfunnsoppgave. Folkehøgskolen har sin eksistensberettelse, men de som vil dens vel får betale for den selv. Responsen var sterk og intens, fra politikere, ungdom som hadde vært og som var elever, og fra skolelandskapet. Ettervirkningene var mange og gode: Økt oppmerksomhet om skoleslaget, tydelig og god markedsføring, ønske fra politikerne om en folkehøgskole med nedslag i samfunnet, gode prosjekter som viser folkehøgskolens relevans; bærekraft, asylanter og nye nordmenn, frafallselever og mentormodeller.

Resultatet ser vi; det går bedre enn noen gang. Pilene peker oppover. Det går for fulle seil, som Øyvind Krabberød skriver i en artikkel på www.frilyntfolkehogskole.no.

Markedsføringsfolka jobber på overtid, og det er så mye oppmerksomhet om oss at det nesten er beklemmende. «Alle» vil jo gå på folkehøgskole nå. Vi er også inne i forhandlingstider. Virke etterlyser fra skoleledernes side større effektiv bruk av lærernes arbeidskraft. Som ellers i samfunnet beveger trenden seg mot at færre skal gjøre mer for å spare ressurser og gi bedre resultater.

Folkehøgskolens målgruppe er stort sett elever som er ferdig med videregående skole. En av disse sa til meg:

Vi snakker mye, og vi elsker jobben vår. Samtidig er dyktige markedsførere flinke til å fortelle oss om effektene av et folkehøgskoleår. Solskinnshistoriene florerer; vi er inne i flytsonen, og vi ser ut til å lykkes med det vi driver med. Hva har vi mer å snakke om?

EN VANSKELIG DEFINERBAR JOBB

Jeg elsker jobben min, men noen ganger trenger jeg å spille den i andres hverdag. På et landsmøte for et par år siden snakket jeg med noen av de yngre lærerne som var til stede. De hadde tre til fire år bak seg i jobben, og nå var de på landsmøte for å prøve å knekke folkehøgskolelærerkoden. De vurderte å

ta seg en pause for å finne ut om de ville bruke livet på dette – eller om det var på tide å komme seg ut før det var for sent. Ferskingene syns det var vanskelig å *definere* jobben sin. De følte seg alene om å forme ut sin arbeidshverdag. Overføringsviljen fra gamle ulker som meg var relativt liten.

I det samme landsmøtet ledet Hilde Hummelvold en paneldebatt med deltakere fra det akademiske og det politiske liv. Det var 100-årsjubileum for denne grenen av folkehøgskolen, og mange gode og velfortjente ord ble sagt om skoleslaget. Men i denne samtalen – og på hele jubileumslandsmøtet – ble lærerrollen nevnt kun en gang, i et skoleslag hvor vi ofte får høre at «folkehøgskolen er læreren».

– Vi er bortskjemte på god kvalitet. Hun kom fra Trondheim Katedralskole, med høyt kvalifiserte lærere som jobbet på et faglig høyt nivå på en skole med store ressurser og velutstyrte klasserom. Hun syntes ikke alt jeg som lærer representerte, innebar god kvalitet.

En venn av meg fortalte om hvor skuffet sønnen var da han kom til sin utvalgte folkehøgskole, bare for å oppdage at det faglige nivået ikke holdt det målet han hadde sett for seg. Gutten vurderte å slutte fordi tilbudet ikke tilfredstilte det nivået han forventet, verken utstyrsmessig eller kompetansemessig.

I ET KRYSSPRESS

I dette krysspreset mellom usikkerheten om egen rolle, forventningene fra samfunnet, og kravet fra ungdom med høye forventninger, skal altså folkehøgskolelæreren definere sin egen stilling. Det er en krevende oppgave. Klarer en ikke det, risikerer en stadig flere historier om forventninger som ikke innfris, og om lærere som finner ut at de blir avmektige i møte med usikkerheten omkring hvem en skal være og hva en skal gjøre.

Skoleledere vil muligens synes at det er sytete å ta opp dette. Har vi flere oppgaver enn andre, vil de spørre. De vil kunne hevde at det er de som har definisjonsretten på hva det vil si å være folkehøgskolelærer. Jeg vil komme med en påstand: Det er ikke godt nok at definisjonen av hva det vil si å være folkehøgskolelærer overlates til den enkelte lærer, eller til skoleledere som har ulike perspektiver og hensyn å ta. Eleven er folkehøgskolens sentrum, det er de vi lever for og lever av. Men: I samfunnet ellers har det vært mye fokus på lærerrollen. Det er vel ikke å

overdrive å si at i folkehøgskolen har det vært desto stillere om samme tema. *Læringskoden* (Tom Tiller 2012) ga mye honnør til folkehøgskolen for å være det skoleslaget som best var i stand til å knekke koden. Men hva lærerrollen innebærer klarer vi ikke å formulere uten en samlet og felles samtale om spørsmålet.

Hva skal så samtalen handle om? Det er fristende å sette opp en liste med spørsmål. En slik liste vil aldri være utfyllende, men jeg tror følgende liste er gjenkjennelig for mange som meg.

- Hva ønsker vi å være gode på?
- Hva forventer samfunnet at vi skal være gode på?
- Hvor kommer lærerne fra? Hvilken kompetanse har vi?
- Hva gjøres for å profesjonalisere folkehøgskolelæreren?
- Hva er kjerneoppgavene som definerer oss, og hva er sekundæroppgavene?

Opgavene våre er mange, og listen kan utvides. Vårt faglige opplegg skal være på et godt nivå. Vi skal være rapportører og regnskapsførere. Vi skal være underholdere og aktiviteter. Vi skal være dyktige fagplanbyggere og motivatorer. Vi skal være oss selv.

Men er læreren altmuligmannen som er god i alt og dermed god i ingen ting? Eller skal man definere noen krav til en lærer som er noe *annet* og noe *ut over* lærerrollen i andre skoleslag?

HVEM SKAL EIE SAMTALEN?

Den samtalen jeg etterlyser er altså en bred samtale som skoleledere, lærere, organisasjonen og eierne bør ta tak i og delta i sammen. Vi skal drive en skole med høy kvalitet, og kvaliteten er det

folkehøgskolen som må definere. Det vi gjør, skal ha en høy kvalitet på sine egne premisser. Men da må vi vite hva premissene er, og vi må dyktiggjøres på disse områdene. Det fortjener elevene våre, det fortjener vi som jobber som lærere i folkehøgskolen.

Fokuset må være på læreren, og læreren bør sammen med skoleleder og interesseorganisasjon være de viktigste partene i denne samtalen.

Folkehøgskolen lever av læreren som brenner for jobben sin. Skal skoleslaget fortsette å leve av oss, må vi få en avklaring av hva det vil si å være en folkehøgskolelærer, og ikke bare konkludere med det noe kortsiktige svaret: Folkehøgskolen – det er læreren det!

ALT ER IKKE NEVNT

Alt er ikke nevnt her. Det betyr ikke at det er glemt. Det foregår veldig mye bra arbeid i folkehøgskolen. Skuta drar av gårde med fulle seil. Det betyr at vi gjør mye riktig. Vi er gode på relasjoner, vi treffer med å yte. Organisasjonene driver skoleutvikling og kurser oss på en veldig god måte, men det skjer i små, trygge steg. Men ei skute som seiler må være obs på retningen. Sårbarheten i møtet med de mange krav kan raskt styre skuta i feil retning, og det vil vi ikke.

Kjør samtale!

«Den samtalen jeg etterlyser er altså en bred samtale som skoleledere, lærere, organisasjonen og eierne bør ta tak i og delta i sammen»

POPULÆRE SKOLEHJELPERE PÅ DARBU

To dager i uka kommer det elever fra Buskerud folkehøyskole på Darbu til skolen for å hjelpe til og motivere elever.

– Dette er tredje året vi har et slikt skolehjelp-samarbeid og vi er strålende fornøyd, innrømmer rektor Anniken Liset Kajander.

Hun forteller om motiverende samtaler mellom elever og skolehjelpere – kanskje til og med på engelsk.

Gode forbilder – Det er kult når ungdommer kommer på skolen og vil høre leksene på engelsk! Det er ingen tvil om at ungdommene er gode forbilder for de yngre barna, sier rektoren.

Å bli skolehjelper er ikke en oppgave for «hvemsomhelst», men elevene på folkehøyskolen kan velge et valgfag ved navn skolehjelper og det betyr en eller kanskje to økter på Darbu skole i uka.

EIKERBLADET

FOLKEHØGSKOLE-VENSTRE

«Venstre er et todelt parti. I mange saker er det de som har stor tro på stordrift som har fått gjennomslag i denne perioden. De som tror alt blir bedre bare det blir større, den liberalistiske stordriftsfløyen. Jeg savner Folkehøyskole-Venstre.»

SP-LEDER TRYGVE SLAGSVOLD VEDUM
TIL AFTENPOSTEN

SLANKEKLINIKK VIL STARTE FOLKEHØGSKOLE

Evjeklinikken vil starte en egen folkehøyskole for unge overvektige. Rundt hundre elever vil få plass på skolen, skriver Universitetsavisa.no. Den nye

Folkehøgskolen skal ligge samme sted som den allerede etablerte slanke-klinikken på Evje og blir den første skolen i sitt slag i landet, melder NRK.

– Nå har vi jobbet med barn og unge og sykkelig overvekt siden 2008, og vi har jo erfart at det er et hull i tilbudet til dem som sliter med overvekten sin. Det finnes ikke denne typen tilbud i folkehøgskoleregisteret i dag, så dette er en nisjeskole hvor vi håper å kunne hjelpe elever til å bli bidragsyttere i samfunnet istedenfor å gå på Nav, sier daglig leder Alf Tore Moen ved klinikken.

Dersom skolen får nødvendig statlig tilskudd, vil den starte opp neste høst.

TVEDESTRANDSPOSTEN

DANNELSE

For å si det med Petter Stordalen; du går ikke på skolen for å få karakterer, men for å bygge karakter.

Lærere som skal undervise på mellomtrinnet og i ungdomsskolen, velger om de skal undervise i matte eller ikke. Hvorfor må de da ha 4 i matte for å undervise i norsk og kroppsøving?

«I skolen skal man træde varsomt, thi der bliver mennesker til», sa en gang Grundtvig, han som kalles folkehøgskolens far. Hans idé var en skole for livet, annerledes enn 1800-tallets latinske skole.

Grundtvig var opptatt av dannelse. Kort fortalt kan vi si at dannelse er oppdragelsens mål.

De gamle greske filosofene snakket om paideia; det som skal til for dannelse. De vektla grammatikk (språkkunnskap), retorikk (talekunst) og dialektikk (resonnering).

Historisk kan vi trekke frem to dimensjoner når vi snakker om dannelse; en som vektlegger utviklingen av mennesket som samfunnsborger og en som vektlegger menneskets personlighetsdannelse. Den ene handler om fellesskapet, den andre om det individuelle.

ANNE GJERSTAD I AGDERPOSTEN

RYKKE NED

– Stabæk kjemper mot nedrykk nå igjen. Har du nerver til dette?

– Vi har rykket ned to ganger, så vi vet hva det går ut på, sier han og resiterer Rudyard Kiplings dikt «If», åpenbart ikke for første gang:

Hvis du kan tåle at ditt ord forvrenses, til usselt pjatt i demagogens munn. Hvis du kan se ditt livsverk søndersprenges. Og atter bygge det på naken grunn.

– Hvis du ikke kan det, hvis du ikke tåler å rykke ned, da får du finne på noe annet.

INGEBRIGT STEEN JENSEN

I KLASSEKAMPEN

ML-BEVEGELSEN OG STEEN JENSEN

– Vi sloss for Palestina, Vietnam og Mosambik; internasjonal solidaritet og kvinners rett til selvbestemt abort. Derfor har vi fortsatt de gode refleksene. Vi vil at Norge skal ta imot flyktninger, og heier på Hellas mot EU selv om de sikkert har vært giddesløse og ikke gjort opp for seg. 70-tallets revolusjonære står fremdeles tidlig opp om morran og jobber på inneklemt fridager. Vi betaler vår skatt med glede. Vi er på Facebook, men ikke på Snapchat. Og vi har aldri, aldri au pair. Vi vet hvor grensene går.

INGEBRIGT STEEN JENSEN

I KLASSEKAMPEN

VERDIPOLITIKK

I gårsdagens avis begrunnet Venstre-toppen Melby hvorfor partiet åpner for surrogati og inntar liberale posisjoner i verdipolitikken: Komplekse verdispørsmål må overlates til individet – ikke staten.

KrF-representant Bekkevold advarer sterkt mot dette ideologiske utgangspunktet:

– Venstre går nå svært langt i å overlata samfunnets verdispørsmål til det enkelte individ. Ved en slik tankegang er det fare for at vi som politikere abdiserer. Vår rolle er jo også å sette ned gjerdestolper på verdiområder.

VÅRT LAND

KALENDER 2016

17.–18. november 2016
29. november 2016

1.–2. desember 2016
2.–3. januar 2017

3.–4. januar 2017
3.–4. januar 2017
9.–10. januar 2017
16. januar 2017
17.–19. januar 2017
19.–20. april 2017

30. mai–1. juni 2017

Folkehøgskolenes lederutdanning, 3. samling, Drammen
Kurs for kontor-/økonomiledere, Folkehøgskolekontoret, Oslo

Internasjonalt seminar 2016, Oslo
D5 Drøftingsdager (Rogalandsmøtet),
Lundheim folkehøgskole, Moi

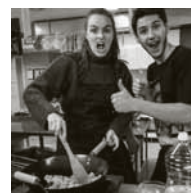
D7 drøftingsdager, Toten folkehøgskole, Lena
D6 Drøftingsdager, Buskerud folkehøgskole, Darbu
Kurs for nye lærere – del 2, Thon Arena Hotell, Lillestrøm
Administrasjonskurset – rektormøtet 2017, Son

Rektormøtet 2017, Son
Kurs for ansatte som arbeider med tilrettelagt undervisning og folkehøgskole, Sanner Hotell, Gran
Landsmøtet i FHF 2017, Elverum folkehøgskole

Følg med på «Kalender» på www.folkehøgskoleforbundet.no for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

#FHSliv

@kinaklassen:

#kinaklassen #lærer å lage

#kungbaokylling. Namnam:)

#matlaging #morefhs #fhsliv #宮保

鸡丁 #kinesisk #mat

Man kan bruke et tørkestativ til mer enn bare klær **Repost@emilhagen**: Tar bilder på film i dag /// taking pictures on film today. #fhsliv #35mm #35mmfilmphotography #photography #sogndalfhs #analog #minolta #school #sogndal #norway #norge #blackandwhitephotography #blackandwhite #film #filmphotography

@agderfhsfriluft:

#fhsliv #liveterbestute #tektur

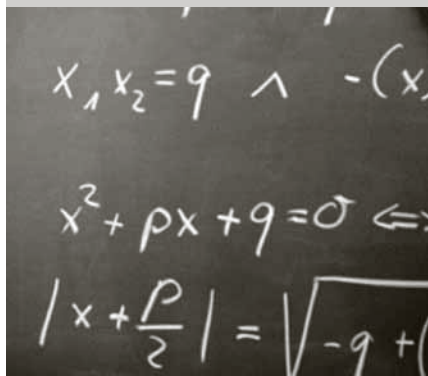
#stjerneklart

DORTE BIRCH

NOTERT

FLERE FULLFØRER VIDERE GÅENDE OPPLÆRING

Nærmere 73 prosent av elevene som startet videregående opplæring i 2010 har fullført og bestått videregående opplæring innen fem år. Tallet er det høyeste siden målingene startet for 15 år siden.

I overkant av 1 000 flere elever har gjennomført og fullført, sammenliknet med elevene som startet videregående opplæring i 2009.

86 prosent av elevene som har tatt studieforbereende utdanningsprogram har fullført og bestått. 59 prosent har fullført og bestått yrkesfaglige utdanningsprogram.

– Dette er veldig gode nyheter. Å øke gjennomføringsgraden på videregående opplæring, er viktig for den enkelte elevs fremtidsmuligheter og for samfunnet. Derfor må vi fortsette å jobbe for å få enda flere til å gjennomføre, og det gjelder særlig elever som tar fagbrev. Regjeringen har tatt flere grep for å skaffe flere læreplasser, og vi har satt i gang forskning for å få mer kunnskap om hva som kan hindre frafall, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

De siste seks årene har det vært en positiv utvikling i 18 av 19 fylker. Vestfold og Aust-Agder har hatt størst økning i perioden, begge med nærmere 8 prosentpoeng.

UTDANNINGSDIREKTORATET

VEIVISER TIL GRØNN LYKKE

Hvilken politikk bidrar til bærekraftige og gode liv? Boken «Gull eller grønne skoger?» prøver å svare på dette, og tar oss med på en reise hvor vi møter flere titalls mennesker og får innblikk i deres tanker om hvordan vi både kan ta vare på kloden og miljøet, og samtidig oppleve at vi lever gode liv.

AV BRITA PHUTHI

Forfatter Eivind Hoff-Elimari har i mange år vært engasjert i klima- og miljøspørsmål og han legger ikke skjul på at dette er en bok han ønsker skal skape debatt om dagens og framtidens politikk. Hoff-Elimari problematiserer vekstparadigmet og begrepet «grønn vekst», som dominerer politikken om bærekraftig utvikling. Han kaller det «den økonomiske vekst-svulsten» og argumenterer for hvorfor vi nå må gå til angrep på denne svulsten.

Sitatet til Europakommisjonens president Jean-Claude Juncker; «Vi vet alle hva vi må gjøre, men vi vet ikke hvordan vi skal bli gjenvalgt etter at vi har gjort det», går igjen i boka, og det er nok noe av kjernen til hvorfor det ikke skjer drastiske politiske endringer, også i Norge. Det er ikke lenge til det er stortingsvalg, og boken kommer således på et godt tidspunkt. Og kanskje er det viktig for politikere å lese at når innbyggere får velge mellom parkeringsplass eller grøntområde, så velger de det siste – selv om vi som enkeltindivider ikke så sjeldent velger billige og ikke alltid miljøvennlige alternativer.

Eksempelene forfatteren tar fram inspirerer; fra brutto nasjonal lykke i Bhutan til samfunnsengasjement på Landås i Bergen, og fra 6-timers arbeidsdag til reklamefrie gater. Dette er tiltak som bidrar til gode liv og attpåtil er miljøvennlige, og de gir håp om at vi kan få til bærekraftige endringer både i politikken, næringslivet og i nærmiljøene.

Hoff-Elimari er tydelig i sin kommunikasjon, og når analysene er

unnagjort står kritikken og løsningene på rekke og rad: Det må bli enklere å bli frivillig i Norge, og informasjon om hva man kan gjøre bør bli mer tilgjengelig. Vi bør følge Grenoble-eksempelen, iallfall teste det ut i mindre skala, og kanskje er ikke 6-timers dag så dumt, både for arbeideren og miljøet. Siste kapittel i boka blir som en liten oppsummering med referanser til tidligere kapitler, og gir leserne konkrete forslag til bærekraftige tiltak, både i politikken og for enkeltindivider.

Forfatteren er innom mange tema, og utdanning og skole har også fått noen sider, men ikke så mange som temaet burde fått. Hoff-Elimari påpekte selv, i forbindelse med at han holdt et glimrende foredrag på oppstartsamlingen på Lillestrøm i prosjektet «Aksjonsforskning og bærekraft», at han ikke er en skoleekspert. Men, skole er viktig, og det må selvsagt med. Hoff-Elimari argumenterer for at det vestlige skoleverket har mistet noe i de nasjonale prøvenes tid, og referer til professor i karakterbygging, Kristján Kristjánson, som sier at målet for all utdanning bør være «menneskelig blomstring». Dette gir raskt assosiasjoner til prof. Tom Tillers bok om folkehøgskoleelevene – «Fra karakterer til karakter» (2014). En nøkkel til bærekraftige liv er nettopp at vi har mennesker av bærekraftig karakter.

«Gull eller grønne skoger?» er en bok som både inspirerer og engasjerer, og forhåpentligvis vil både politikere og andre følge etter flere av eksemplene fra «laboratoriene» til Hoff-Elimari.

EIVIND HOFF-ELIMARI
GULL ELLER GRØNNE SKOGER?
FORLAG: RES PUBLICA 2016
PRIS: 279,-

NOTERT

BORGARLØNN

Men som eg skriv i boka, skulle eg ynskja at norsk landsbrukspolitik alt for lenge sidan hadde vore lagt om til arealtilskot i staden for å løna arbeidskrevjande produksjon som mjølk. At vi har gjort det på denne måten, har ført til at store område har vorte liggjande brakk og småskog har teke over. Men eg er redd for at vi kan koma dit at det også i Noreg grunna teknisk utvikling vert massearbeidsløyse. Mange nobeløkonomar meiner vi bør vurdere borgarløn, i eit slikt samfunn trur eg mange vil finne meining å taka opp att drifta av småbruk.

OTTAR BROX I DAG OG TID

EN NORDISK FOLKEHØGSKOLE I IRAK

AMEZ Women Folk High School er en folkehøgskole i Halabja i de kurdiske områdene i Irak. Den ble grunnlagt av Awaz Daleni med formål å hjelpe kvinner til å bli like opplyste og bevisste på egne rettigheter og muligheter som den moderne, vestlige kvinne.

AV SUNA FINBOG OG KIM SIVERTSEN, NANSEN FREDSSENTER

Skolen jobber for å styrke kvinners rettigheter og likestilling ved å gi kvinner en god utdanning, og vitnemål på det de har lært seg og oppnådd. Ideen er å endre samfunnet gjennom å støtte kvinner, og å hjelpe kvinner til å nå sine mål og leve opp til sitt potensiale, noe de gjør i samarbeid med den internasjonale organisasjonen Kvinna till Kvinna. De samarbeider også med den svenske folkehøgskolen Skeppsholmen.

Skolen har i flere år brukt Nansen dialogmetoden på skolen, og finner den veldig nyttig som et verktøy. De bruker den blant annet for å vise deltagerne at de har noe å bidra med i undervisningen, noe som øker følelsen av egenverdi og selvtilitt og gjør at elevene deltar aktivt og med glede.

FOLKEHØGSKOLEMODELLEN

Skolens rektor, Salam Omer, besøkte nylig Norge. Vi stilte ham noen spørsmål om å drive folkehøgskole i Irak.

– Folkehøgskolene i Sverige og Skandinavia har en modell som trengs i vårt samfunn. Utdanningssystemet i Kurdistan er ikke en del av livet. Det forbereder ikke folk på livet, og det forbereder ikke på arbeidslivet. Folkehøgskolene fokuserer på demokrati og aktiv deltakelse og frivillig arbeid, sa Omer.

AMEZ tilbyr en utdanning i barnepass som gjør det mulig for studentene å starte sine egne barnehager. Denne utdanningen er unik i området, og opprettelsen av flere barnehager er viktig for å gjøre det mulig for kvinner å jobbe utenfor hjemmet. Om reaksjonene fra studentene sier Omer dette:

– I begynnelsen er de overrasket over hvor annerledes skolen er. Forholdet mellom lærere og elever, for eksempel; vanligvis vil en lærer snakke til studentene, og de lytter. Det er en passiv rolle studentene forventes å ta i det regulære skolesystemet. Men på AMEZ blir de oppfordret til å være aktive og tilkjenne sine meninger. Det berører også privatlivet deres og hjelper dem å tenke kritisk og bygge selvtilitt og andre ferdigheter som trengs i livet etterpå.

– Vi vil at elevene skal delta aktivt, stille spørsmål og bidra med egen kunnskap. De har både livserfaring og kunnskap fra tidligere skolegang, og det å gjøre dette klart har gjort mye for å bygge opp selvtilitten hos elevene våre.

SELVSTENDIGGJØRING

Omer kom i kontakt med Nansen dialog gjennom et kurs på Nansen Fredssenter i 2012. Han så umiddelbart at dialog var en metode som ville være fruktbar å bruke ved AMEZ. Han har også hatt nytte av dialogen i møte med myndigheter, der forståelsen for folkehøgskolemodellen er liten. Om framtiden for Amez sier han dette:

– For tiden så konsentrerer vi oss om barnehagestudier på skolen, men vi har tenkt å utvide studietilbudet og legge til journalistikk, turisme og jordbruk. Målet vårt er å kjøre fagene over tre år. For tiden er det vanskelig å få jobb i Irak, staten ansetter ikke flere og det jeg helst hadde sett er at elevene våre går rett i jobb etter endt utdanning, eller at de starter egne bedrifter. Det er kjempeviktig for kvinnefrigjøring i Irak.

AMEZ har hatt et godt samarbeid med svenske folkehøgskoler og håper å få kontakt med folkehøgskoler i Norge for mulig samarbeid. Til avslutning sier Salam Omer:

– At vi kan dele og utvikle kunnskap er svært, svært viktig for å selvstendiggjøre kvinnene i Halabja. Det vil gjøre oss til bedre borgere og lære oss å respektere hverandre, og leve fredelig sammen.

AMEZ folkehøgskole sin nettside finner du her: <http://www.amezhalabja.se/413617109>

Kontakt: salamimck@gmail.com eller telefon 00964(0)7501837212 / 07501711448.

Rektor, Salam Omer

NANSEN DIALOGMETODEN

Dialog er en åpen og ærlig samtale som gir mennesker i konflikt anledning til å snakke om konflikten og sin opplevelse av den. Nansen dialogmetoden er utviklet gjennom mange års arbeid i områder der det har vært krig. I dag brukes Nansen dialog mange steder i Europa, Asia og Afrika til å bygge relasjoner og kommunikasjon i splittede lokalsamfunn.

UNNTAK FRA ARBEIDSTIDSBESTEMMELSENE I ARBEIDSMILJØLOVEN FOR UNDERVISNINGSPERSONALET

Sekretariatet i Folkehøgskoleforbundet får fra tid til annen spørsmål fra tillitsvalgte og medlemmer om folkehøgskolene har unntak fra arbeidstidsbestemmelsene i Arbeidsmiljøloven og hvor disse bestemmelsene framkommer.

I Overenskomst for utdanning i Virke og Hovedtariffavtalen i KS står det i §.4.1 at det er egne arbeidstidsbestemmelser for undervisningspersonalet. Gjennom forhandlinger mellom arbeidsgiverorganisasjonene Virke og KS på den ene siden og Utdanningsforbundet/Folkehøgskoleforbundet/Noregs Kristelige Folkehøgskolelag på den andre siden inngås det en egen avtale om arbeidstid for lærerne.

Disse avtalene heter i Virke «Særavtale for undervisningspersonalet i folkehøgskolene» og i KS «SFS2214 Særavtale for undervisningspersonalet i kommunale og fylkeskommunale folkehøgskoler».

Avtalene har bestemmelser som avviker fra arbeidstidsbestemmelsene i Arbeidsmiljølovens (AML) Kapittel 10. Hjemmel for dette unntaket finner vi i AML § 10-12(4) hvor det heter: «Fagforening med innstillingsrett etter arbeidstvistloven eller tjenestetvistloven kan, med unntak av § 10-2 første, andre og fjerde ledd og § 10-11 sjuende ledd, kan inngå tariffavtale som fraviker bestemmelsene i dette kapittel. For bruk av overtid etter slik tariffavtale gjelder

vilkårene i § 10-6 første ledd. Arbeidstaker må i det enkelte tilfelle samtykke til overtidarbeidet. Kravet til individuelt samtykke gjelder tilsvarende der det inngås tariffavtale om en samlet gjennomsnittlig arbeidstid på over 48 timer i løpet av sju dager i løpet av ett år.»

Det er viktig å merke seg at det ikke kan gjøres unntak fra § 10-2 første, andre og fjerde ledd. Disse bestemmelsene skal bidra til at den enkelte arbeidstaker ikke utsettes for uheldige belastninger og sikre at nødvendige individuelle forhold med hensyn til helse, miljø og sikkerhet ivaretas.

Utdanningsforbundet har over 10 000 medlemmer og har derav den omtalte innstillingsrett (jfr. Arbeidstvistloven § 11 nr.1). Utdanningsforbundet og folkehøgskoleorganisasjonene har en samarbeidsavtale som gir denne retten til å inngå en særavtale om arbeidstid for undervisningspersonalet i folkehøgskolen.

Det er altså først når partene har forhandlet særavtale om arbeidstid at unntaket fra AML kapittel ti gjøres gjeldende.

KNUT SIMBLE

GENERALSEKRETÆR

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

OPPSTARTSKONFERANSE – BÆREKRAFTSPROSJEKTET: STOR DELTAKELSE OG ENGASJEMENT

Bærekraftprosjektet i folkehøgskolen er snart på oppløpssiden. 22.–23. september ble det arrangert oppstartskonferanse på Lillestrøm, med hele 180 deltakere fra 36 skoler. Dette blir det tredje og avsluttende året av dette prosjektet. Det var et variert og fyldig program hvor det også var satt av rikelig tid til parallellsesjoner og arbeid i grupper. Skolene hadde mulighet for å stille med fem deltakere – én fra ledelsen, én lærer, én fra praktisk personale og to elever.

AV ØYVIND KRABBERØD

Bærekraft: Stor aktivitet i gruppene.
Foto Øyvind Krabberød

Prosjektet Aksjonsforskning og bærekraft kom i stand som et samarbeidsprosjekt mellom *Framtiden i våre bender* (FIVH) og *Folkehøgskolerådet*. Det hele startet i 2013 da FIVH var på et lørdagsseminar på Jæren folkehøgskole. Der ble det drøftet hvordan man kunne arbeide med tematikken bærekraft ut mot samtlige folkehøgskoler.

Det varte ikke lenge før FIVH banket på døren til Folkehøgskolekontoret og lurte på om de var interessert i et samarbeid om et prosjekt, der vi i felleskap skulle invitere alle skolene til å delta i arbeidet med å skape mer bærekraftige skoler. Resultatet ble at de sammen utarbeidet målsettinger for arbeidet og søkte om midler.

Gjennom prosjektet ønsker en å integrere bærekraft i undervisningen, samt å videreutvikle folkehøgskolene til å få en mer bærekraftig drift. Motoren i denne endringsprosessen er aksjonsforskning og aksjonslæring.

De formelle målsettinger for prosjektet er følgende:

1. Å utvikle og gjennomføre et undervisningsopplegg for landets folkehøgskoler om temaet «en bærekraftig hverdag i en bærekraftig verden».
2. Å styrke miljøledelse i folkehøgskolenes drift og husholdning.
3. Å skape kunnskap om hvilke pedagogiske prosesser (i undervisning og drift) som best fremmer engasjement og læring for bærekraft.

Prosjektet har fått midler fra Bergesenstiftelsen og Sparebank 1 stiftelsen.

TO ELEVER PÅ BÆREKRAFTSKONFERANSEN – LILLESTRØM

1. Hvorfor har dere meldt dere på bærekraftsprosjektet?
2. Hva forventer dere av prosjektet?
3. Noe spesielt dere vil forske på?

Frida Eiane,
Nordhordland
folkehøgskule – fra
Minnesota USA.

1. Fordi jeg er interessert og vil lære mer om det vi unge kan bidra mer for en mer bærekraftig utvikling. Jeg har valgfag bærekraft.
2. Jeg ønsker å få ned avfallsnivået ved folkehøgskolen og bidra til å inspirere medelever til miljøinnsats.
3. Jeg har lyst til se på hvordan vi kan bli mer grønne og lage et svakere CO2-foravtrykk.

Lotte Stubdal,
Bømlo folkehøgskule – fra Oslo

1. Fordi jeg hadde lyst til å prøve noe jeg ikke har vært så opptatt av tidligere, derfor valgte jeg bærekraft som valgfag.
2. Jeg har lyst til å fordype meg i problematikken – at miljøvern er mer enn å sortere søppel.
3. Med bærekraft som valgfag har jeg satt meg inn i gjenbruk av klær – salg, gi bort og byttested er blant aktivitetene.

FOLKEHØGSKOLENS LEDERUTDANNING UNDER LUPEN – DENS INNHOLD OG PRAKSIS

Hvorfor burde også folkehøgskolen ha en lederutdanning?

Etter flere års samarbeid mellom Folkehøgskoleforbundet, Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) Høgskolen i Sørøst-Norge (HSN) og Norsk lærerakademi (NLA) fikk vi endelig på plass Folkehøgskolens lederutdanning våren 2016. Den 13. juni møtte 26 spente studenter opp til første samling i på HSN i Drammen. Det ble to spennende dager, der temaet «Forskning, teorier og modeller om ledelse av endringer i lærende organisasjoner» var i fokus. I studiet er det to samlinger pr. semester. For hver samling er det ett hovedtema i fokus, og i løpet av de to syv samlingene vil man jobbe med følgende:

1. Forskning, teorier og modeller om ledelse av endringer i lærende organisasjoner.
2. Danning og sammenhengen mellom folkehøgskolens mandat og daglig praksis.
3. Analyse av kontekster og kritisk refleksjon om folkehøgskolene som lærende organisasjon.
4. Etikk. Om etisk og klokt lederskap.
5. Ledelse av skolens selvutvikling gjennom aksjonslæring.
6. Kommunikasjon og konflikt-håndtering i skolebasert utviklingsarbeid.

Studiet bruker kompetanse fra HSN, NLA og andre institusjoner. Man ruller også på om det er HSN og NLA som er vertskap for hver samling – på den måten får man mulighet til å bli

bedre kjent med begge institusjoner og dens personale.

I siste nummer av Folkehøgskolen (nr 4-2016) setter Tore Haltli den nye lederutdanningen i et reflekterende lys. Det er flott at han tar initiativ å få belyst dette studiet. I sitt innlegg ønsker han å bringe flere momenter tilknyttet utdanningen til debatt; blant annet:

- Er det behov for utdanning/utdanningsnivå for å bedre gjennomføre arbeidsoppgaver?
- Danningens posisjon i studiet
- Nytteten av dette studiet

LEDERUTDANNINGENS INNHOLD OG PRAKSIS

I utarbeidelsen av lederstudiet jobbet HSN og NLA tett sammen med Folkehøgskoleforbundet og NKF. Vi hadde også faglig sparring med våre skoleutviklingsutvalg og rektorutvalg. Vi prøvde å bestrebe oss på å gi skoleledere i folkehøgskolen en arena for refleksjon og faglig profesjonsutvikling.

Samtidig er studiet casebasert, noe som betyr at studentene tar med seg egen praksis og erfaringer inn i arbeidet. Teorien brukes i egen hverdag – i egen praksis.

Når det gjelder hva som gjøres av praktiske læringsaktiviteter kan man lese følgende i emneplanen:

Studiet organiseres gjennom forelesninger, gruppearbeid, studenttilbakemeldinger på hverandres arbeid, praksisøvelser, drøftende samtaler og veiledning individuelt og i gruppe. Studentene deles i basisgrupper, hvor casebaserte drøftinger skal problema-

tisere faglige og etiske dilemmaer i utøvelse av ledelse. Litteraturstudier og refleksjonsoppgaver er sentrale komponenter i studiet. Studentene vil få veiledning i arbeidet.

Videre er det 1200 sider felles pensum og 800 sider med selvvalgt innhold, som skal speile egne oppgaver og case. Man kan med andre ord fordype seg i emner som man selv har behov og interesse for.

Emneplan for studiet understreker at «b hensikten er å fremme verdibasert ledelse av læringsprosesser for studenter og personalet i folkehøgskoler som lærende organisasjoner.» Etter mitt syn er det helt avgjørende at det er en klar og tydelig sammenheng mellom skolens verdigrunnlag, praksis og formål – noe som da implisitt også gjelder ledelse. Samtidig burde folkehøgskolene, som skal være et pedagogisk alternativ tørre å stå i det åpne og lære av hverandre – skape og styrke en kultur for læring av og med hverandre.

Når det gjelder momentene Haltli brakte til torgs i sitt innlegg, så vil jeg her kort kommentere disse.

BEHOV FOR UTDANNING/ HØYERE UTDANNINGSNIVÅ FOR Å BEDRE GJENNOMFØRE ARBEIDSOPPGAVER?

Generelt kan man si at desto mer man trener og øver – desto bedre vil man sannsynligvis takle de oppgaver arbeidshverdagen gir. Nå er det (heldigvis) ikke slik at det kun er den formelle vei som gjør oss bedre rustet, men den er definitivt en av flere veier. Det er også lov å gå flere veier, da de gjerne supplerer hverandre. Vi valgte bevisst å arbeide for at lederutdanningen skulle være formell og gi studiepoeng. Mange

ledere har hverken lederutdanning eller masterutdanning. Dette studiet er godkjent som en mastermodul i ledelse (30 stp), noe deltakerne kan bygge videre på til en fullverdig master – dersom man skulle ønske det. Videre tror vi det er en styrke for skoleslaget å ta plass i høyskoler og universitet, i likhet med bla. Montessori m.fl. Vi ønsker å la skoleslaget bli utfordret og utviklet sammen med gode forskere og teori, men i rammene av vår tradisjon og unike læringsarena. Vi tror at dette vil gi en gylden mulighet for en sterk profesjonsutvikling av skolelederne i vårt skoleslag.

Videre kan det nevnes at flere nytilsatte rektorer kommer enten uten ledererfaring, eller med ledererfaring fra andre steder med en helt annen kultur og verdigrunnlag, enn hva man finner i folkehøgskolen. I studiet vil man møte både erfarne og andre nytilsatte ledere – lære, utfordre og drøfte ledelse i en folkehøgskolekontekst.

DANNINGENS POSISJON I STUDIET

Selv om dannelse (danning) ikke står spesifikt i folkehøyskoleloven, så ligger den der, implisitt i § 1 om skolens formål – allmenndanning og folkeopplysning. Folkehøgskolen er en unik arena for dannelsesprosesser og i studiet ligger dette som et grunnleggende bakteppe for all pedagogisk virksomhet og -ledelse. Forelesninger, case, oppgaver etc. vil bruke forholdet mellom verdigrunnlag, praksis og folkehøgskolens dannelsesprosjekt som utgangspunkt.

Man skal også være forsiktig med å gjøre dannelsesprosjektet til noe eksklusivt for folkehøgskolen. Selv om vi i folkehøgskolen er heldige og har tid, rom og tradisjon – så er vi ikke alene om dette prosjektet. Vi finner vi fokus og arbeid med dannelse også i andre formelle institusjoner (jf. Dannelsesutvalget 2009) og i uformelle sammenhenger. Kanskje man kan si forenklet; der folk møtes (jf. Buber). Forskjellige fag og fagtradisjoner

vektlegger dessuten forskjellige sider av dannelsesbegrepet. Slike møter med andre – mennesker, kulturer og institusjoner gir mulighet til å reflektere over egen praksis og se seg selv utenfra, og slik blir da møtet mellom folkehøgskolen og høyskolene ekstra spennende.

Folkehøgskolene har mange interne møteplasser, men vi mener det var riktig og nødvendig å lage en slik utdanning i samarbeid med HSN og NLA. Man trenger å møte andre for å lære om seg selv.

I boka «Dannelse i skole og lærerutdanning» vektlegger Bengt Ove Andreassen kunnskapens betydning i dannelsen, ikke bare i betydningen av å være i besittelse av kunnskap, men å kunne anvende den, stille spørsmålsteget ved den og reflektere over hvor den kommer fra, og hva den uttrykker. Videre peker Klafki på en dialektikk mellom det formale og materiale i sin kategoriale dannelses-teori. Andreassen og Klafki berører her hva vi ønsker med studiet – å gi deltakerne verktøy til å videreutvikle egen profesjonalitet.

NYTTEN AV DETTE STUDIET

Som nevnt ovenfor håper og tror vi at Folkehøgskolens lederutdanning vil kunne bidra til å øke skolelederne profesjonsnivå – at de får mulighet til å drøfte og reflektere sammenhenger mellom teori og praksis. Deltakerne bidrar selv til å danne et lærende fellesskap, der de sammen er med på å videreutvikle en selv, egen skole og skoleslaget.

Til slutt kan det nevnes at det ligger en søknad inne hos Kunnskapsdepartementet om midler til ett studie i folkehøgskolepedagogikk (ala Montessoripedagogikk) på HSN. I så måte er det en klar fordel at vi allerede har fått på plass Folkehøgskolens lederutdanning.

Det blir spennende å være med på denne ferden, og vi håper det ikke bare blir med dette første kullet – men at vi kan starte med et nytt kull i 2018.

I emneplanen fra HSN står det tydelig hva skal lære mer om, samt bli utfordret på under studiet:

- kunnskap om danning, og om sammenhengen mellom folkehøgskolens mandat og daglige praksis
- teoretisk kunnskap om etikk og om etisk og klokt lederskap
- kommunikasjon og konflikthåndtering
- forskning, teorier og modeller om ledelse av endringer i lærende organisasjoner
- analyse av pedagogiske kontekster og kan reflektere kritisk omkring ulike folkehøgskoler som lærende organisasjoner
- teoretisk kunnskap om å lede skolens selvvrurdering gjennom aksjonslæring
- hvilken betydning skolens kultur og medarbeidernes faglige autonomi har for endringsprosesser i organisasjonen
- å identifisere og reflektere over svake og sterke sider ved seg selv som person og som leder, og arbeide videre med utfordringer en stilles overfor som leder
- å analysere og drøfte ulike situasjoner ut fra et etisk perspektiv
- å kommunisere og forholde seg til motsetninger og konflikter på en konstruktiv måte
- analysere utdanningsinstitusjoner og ledelse av folkehøgskoler i et systemisk perspektiv
- å lede skolens selvvrurdering med vekt på aksjonslæring
- å lede skolen gjennom å tilrettelegge for læring og utvikling for personalet og for skolen som lærende organisasjon

Selv mener jeg de nevnte punkter ovenfor er helt sentrale for en skoleleder i folkehøgskolen.

SINDRE VINJE

RÅDGIVER PEDAGOGISK UTVIKLING
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

En respons til innlegg fra Tore Haltli på s 36 i magasinet: Folkehøgskolen (se nedenfor).
<http://folkehogskolene.net/sites/f/folkehogskolene.net/files/4bcbd11d1b9ed4532d429920960e2b37.pdf>

STREIK ELLER IKKE

Det er svært, svært sjeldent at folkehøgskoler er rammet av streik. Men nå kan det altså være aktuelt. Ikke på lønn, men på pensjonsordning. Når du sitter med bladet mellom hendene og leser dette, vet vi om meklingen med Virke har ført fram, eller om det er streik.

Ingen ønsker streik (eller lockout). En streik er selvfølgelig ment å ramme arbeidsgiver, noe som dessverre også kan ramme tredjepart, i vårt tilfelle elever. Streik har også store omkostninger for den streikende part. Derfor er streik på alle måter siste mulige virkemiddel i en alvorlig konflikt mellom arbeidslivets parter og skal ikke brukes i utide.

Fyrstikkpikene ved Nitedals Tændstikfabriki Kristiania la ned arbeidet i 1889 og startet dermed Norges første regulære streik. Streik kommer av det engelske ordet 'strike' som betyr å slå eller å ramme. Samme ord ble også brukt om å (be-)slå seilene på en skute for at den ikke skulle kunne seile fra havn, hvilket også av og til ble benyttet av sjøfolk før i tiden, hvis de for eksempel ikke fikk utbetalt hyre. Fenomenet kommer altså med den tidlige industrialiseringen i England og Frankrike, først uorganisert, siden organisert gjennom fagforeninger.

Det er heldigvis lang vei til at en streik eventuelt må iverksettes. Først forhandles det på vanlig vis mellom arbeidslivets parter. I langt de fleste tilfeller kommer man til enighet, hvor begge parter gir og tar. Kommer man ikke til enighet innen fristen man på forhånd er enige om, vil den ene parten bryte forhandlingene, hvoretter oppgjøret går til mekling. I skrivende stund er det der vi nå er i arbeidet med å få til en ny overenskomst med Virke. Mekling er satt til 17. og 18. november.

Noen ganger er det ingen vei utenom. Derfor er også streik (og lockout) lovlig virkemidler mellom arbeidslivets parter i et land som Norge, nøye regulert i hovedavtaler. Uten denne siste muligheten er det umulig å stille makt bak sine vurderinger i forhandlinger.

En streik kan avsluttes på flere måter. Ofte kommer den ene parten den andre noe i møte, som så gir grunnlag for å gjenoppta forhandlingene. Står det om liv og helse eller store samfunnsinteresser kan myndigheten gripe inn med tvungen lønnsnemnd. Derfor skal den såkalte sykehusstreiken i høst løses ved tvungen lønnsnemnd, mens lokomotivførerstreiken i skrivende stund ennå pågår.

Hittil har overenskomst for ansatte i folkehøgskolen fulgt den offentlige sektor. Det er et viktig prinsipp for folkehøgskolen som skoleslag at vi har samme arbeidsbetingelser som vi finner ellers innen skole og utdanning. Ellers vil vi gå i retning av svenske og danske tilstander for folkehøgskolens ansatte.

La oss håpe fornuften seirer og at vi kommer til enighet med Virke om at folkehøgskolene fortsatt skal ha medlemskap i Statens Pensjonskasse.

Men er vi ikke der, om vi er i streik, er det viktig at vi står sammen i dette.

ØYVIND BRANDT

LEDER I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Forhandlingene foregår på hovedorganisasjonsnivå, i vårt tilfelle mellom Unio, gjennom samarbeidsavtalen med utdanningsforbundet, og virke.

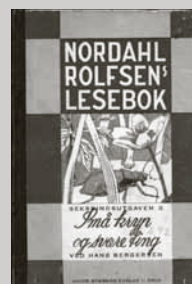
NOTERT

NY TIDSALDER

Jorda har gått inn i en ny geologisk tidsalder, mener Den internasjonale geologkongressen, som var samlet i Sør-Afrika forrige uke. For første gang i historien er jordas geologi sterkt preget av menneskelig virksomhet.

Derfor kaller de den nye perioden Antropocen (menneskets tidsalder). De mener den begynte omtrent da jeg ble født, det vil si omtrent i 1950.

ERLING RIMEHAUG I VÅRT LAND

LESEBOK FOR FOLKESKOLEN

... Denne filosofien vart omplanta til norsk jord. Gjennom for-
djupinga i nor-

røn mytologi og norsk historie, folke-diktning og nasjonallitteratur, og med ei folkeopplysning sprungen ut frå desse nasjonale kjeldene, skulle norske intellektuelle setja i verk «Folkeandens Vækkelse» der «det høie Norden» skulle syna seg som åndelig fyrtårn for heile verda. Slik hadde Grundtvig preika, slik bar Ole Vig, folkehøgskulerørsla og P.A. Jensens lesebok for folkeheimen det vidare.

Denne metafysiske berestrukturen var rett nok borte hjå Nordahl Rolfsen i 1890-åra. Men den oppglødinga som den grundtvigianske metafysikken hadde skapt, var der enno. Utter på 1900-tallet grodde denne religiøse og filosofiske kjelda meir og meir att, og klangen av den norske folkeanda vart til atterklang. Den mytologiske eldhugen og snakket om Kristus som historias dreiepunkt sokk under overflata og vart gløymd.

KAJ SKAGEN I DAG OG TID

VIRKE-OPPGJØRET TIL MEGLING

Det er brudd i forhandlingene med Virke i årets tariffoppgjør for pedagogiske medlemmer i Utdanningsforbundet. Bruddet kom i hovedsak på grunn av uenighet knyttet til pensjon. Konflikten har oppstått fordi Utdanningsforbundet/FHF/NKF motsetter seg at folkehøgskoler på Virkeområdet skal ha mulighet til å melde pedagogiske medlemmer ut av Statens Pensjonskasse.

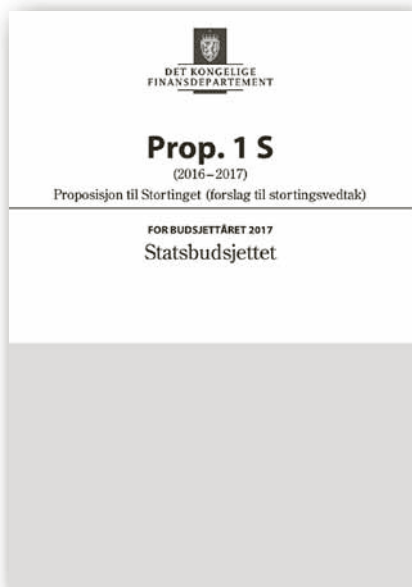
Konflikten omfatter alle pedagogiske medlemmer i FHF og NKF på folkehøgskoler som er innmeldt i Virke. IKV-medlemmene i de to folkehøgskoleorganisasjonene omfattes ikke av konflikten.

Neste skritt er meglingsmannen 17.-18. november. Skulle ikke meglingsmannen føre fram, blir det streik. Og blir det streik, kan FHF's/NKF's medlemmer bli tatt ut i streik.

Streik?

Streik er et lovlig virkemiddel, regulert i hovedavtalen. Streik kan brukes når partene gjennom forhandlinger eller meglingsmannen ikke kommer fram til en tariffavtale. Utdanningsforbundet vil organisere konfliktarbeidet.

Retningslinjene for gangen i en arbeidskonflikt innebærer at Utdanningsforbundet allerede har meldt fra til Virke om plassfratredelse for FHF's og NKF's pedagogiske medlemmer. Det er først når det eventuelt er klart at meglingsmannen ikke fører fram, at det vil bli tatt stilling til hvilke pedagogiske medlemmer som tas ut i en streik.

FORSLAG TIL STATSBUJETT 2017: FOLKEHØGSKOLE- ELEVER HOLDES UTENFOR UTVIDELSE AV STUDIESTØTTEN

I regjeringens forslag til statsbudsjett er støtten til folkehøgskolene som forventet og til å leve med. Men folkehøgskoleelever holdes utenfor det gode selskap og er ikke med i opptrappingen av studiestøtten for studenter som regnes inn under tertiær utdanning. Dette mener vi er grov forskjellsbehandling i utdanningssektoren.

På bakgrunn av at Stortinget to ganger har stadfestet at folkehøgskoleelever skal ha adgang til samme studiestøtten som andre studenter, er det vanskelig å forstå at folkehøgskole-elevene holdes utenfor i forslaget til opptrappingen i studiestøttenivået. Folkehøgskolene har i dag 198 skoledager, akkurat det samme antallet skoledager som andre utdanningsforløp i Norge. Det ser dermed ut som om regjeringen er i ferd med å lage et A-lag og et B-lag i norsk utdanning.

Liten sum

Folkehøgskoleelever har samme antall skoledager som andre heltidsstudenter gjennom skoleåret. På folkehøgskole

er imidlertid skoleåret komprimert ved at det også undervises om kvelden og lørdager og noen ganger søndager. Elevene på skolen der det ved lov er begrunnet aktivitet både dag og kvelder (den sosialpedagogiske læringsarenaen). I tillegg holder mange folkehøgskoler til på mindre steder med svært begrenset adgang til jobber. Det medfører at elever på folkehøgskole ikke har anledning til å jobbe under skoleåret for å delfinansiere sitt studieår underveis, som de fleste andre studenter gjør.

En økning av studiestøtten fra 10 til 11 måneder skal fases inn over fire år med en uke ekstra pr år.

Å inkludere folkehøgskoleelevene i den økte studiestøtten vil koste rundt 3 millioner i 2017. Dette er et lite beløp i statsbudsjettet. For elevene dette rammer vil det derimot bety mye.

At folkehøgskolene ikke inkluderes i opptrappingen er uttrykk for et ensidig kunnskapssyn og rett og slett smålig.

KURS FOR ANSATTE SOM ARBEIDER MED TILRETTELagt UNDERVISNING OG FOLKEHØGSKOLE

19. og 20. april inviterer Folkehøgskoleforbundet, i samarbeid med Norges Kristelige Folkehøgskolelag, til kurs for ansatte som arbeider ved linjer eller med tilrettelagt opplegg for elever som ikke kan følge undervisningen på de ordinære linjene i folkehøgskolen, inkludert også den tilretteleggingen som er knyttet til internatet og det sosialpedagogiske arbeid på skolen og på turer.

Kurset blir på Sanner hotell i Gran på Hadeland. Påmeldingsfristen er kort og allerede 15. november 2016! Påmelding skjer via nettsidene våre www.folkehøgskoleforbundet.no under kalender.

GRUNDTVIG FOR BEGYNNERE ... I NY UTGAVE

Boka «Grundtvig for begynnere ... og oss andre» var en kort innføringsbok i Grundtvigs folkehøgskoletenking og begreper. Nå er den kommet i helt ny og nyskrevet utgave.

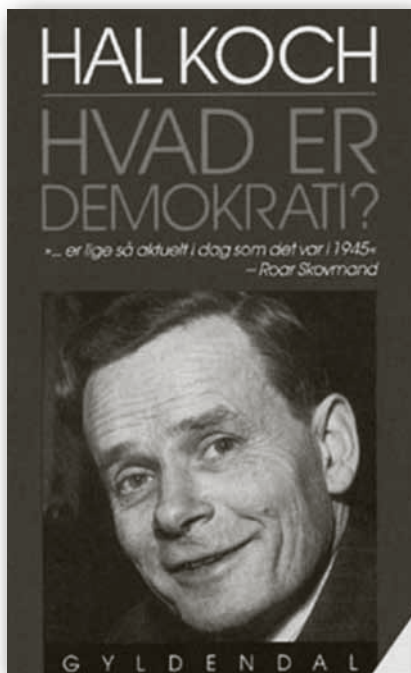
Forfatteren, Arild Mikkelsen, fant ut at det var så pass mye han ønsket å endre i førsteutgaven at boken i den nye utgaven nærmest er skrevet på nytt. Den 90 siders boka omtaler Grundtvigs folkehøgskoletanker og -begreper i første delen. I andre får leseren en god oversikt over folkehøgskolens 150 år i Norge. Mikkelsen avslutter med tanker om framtiden for folkehøgskolen og noen utvalgte tips for videre lesning. Blant annet «Frihet til å lære – frilynt folkehøgskole i 150 år», som ble utgitt på Cappelen Damm i selve jubileumsåret 2014, og er en mer omfattende bok om vår rike historie.

«Grundtvig for begynnere.. og oss andre» er primært ment for nye medarbeidere i folkehøgskolen, som får (inkludert i kursavgiften) den som del av kurs for nye. Boken relanseres på årets Lederforum for rektorer og inspektører på Gjøvik 10. november med forfatteren til stede. Boken kan bestilles fra skretariatet for NOK 275,- + frakt.

BOKTIPS: HVA ER DEMOKRATI?

Dette er ingen anmeldelse. Men et lite boktips. Et tips om en liten, eldre, men svært aktuell bok om hva demokrati er. Boken kom ut rett etter andre verdenskrig i Danmark, skrevet av den kjente demokrat og teolog Hal Koch. Boken er ofte sitert i mange miljø i hele Norden, og er spesielt relevant for ansatte i folkehøgskolen. Hva med denne perlen fra Hal Koch:

«Demokrati kan aldrig sikres – netop fordi det ikke er et system, der skal gennemføres, men en livsform, der skal tilegnes. Det drejer sig om et sindelag, der skal bibringes hvert nyt slægtled. Derfor er det folkelige oplysnings- og opdragelsesarbejde nerven i demokratiet.»

Så presist kan begrunnelsen for folkehøgskolens demokratiske dannelsesdimensjon uttrykkes. Hal Koch er blant annet kjent for å insistere på at demokrati ikke er avstemningen, slik samtidige Alf Ross i boken 'Hvorfor demokrati' mener, men samtalen før – og etter.

Boken er selvfølgelig, både i språk og eksempler noe preget av sin tid, hvilket i seg selv er interessant, men er så rikt på argumenter og betraktninger med 'evig' gyldighet, at boken herved anbefales på det varmeste.

Boken er på 112 sider og er gjenutgitt på Gyldendal i Danmark i 1960.

Boken kan bestilles på

<https://www.saxo.com/dk/>

NYTT IDÉPROGRAM TIL HØRING I LOKALLAGENE

Styret arbeider med forslag til fornyet idé-program som skal opp på landsmøtet på Elverum folkehøgskole til sommeren (30. mai til 1. juni 2017). Lokallagene vil få forslaget til høring i løpet av vinteren.

Arbeidet med Idéprogram er en av flere forberedelser styret gjør til landsmøtet. Blant annet vil lokallagene også få forslag til endringer av vedtekter og valgordninger til høring i vinter.

OYVIND BRANDT

NYTT FRA IF

GODE TALL

Nå er skoleåret godt i gang på alle folkehøgskolene og det med et rekordstort antall elever. Folkehøgskolene er gjennomsnittlig 107 prosent fulle og økningen fra i fjor er på 3,2 prosent. Økningen har vært størst i Nord-Norge og på Sør-Vestlandet og Sørlandet.

Dette er ikke likt fordelt og enkelte skoler skulle gjerne hatt flere elever. I høst jobber IF med et ekstra fokus på de skolene som har lav beleggsprosent i håp om at vi kan få snudd dette før neste skoleår.

SATSINGSOMRÅDER

IF er, sammen med IKF, i gang med å planlegge neste års markedsføring og informasjon. Vi ønsker å videreføre de samme satsningsområdene som vi har i år, nemlig:

- **Sosiale medier**
- **Web**
- **PR**
- **Skolebesøk på videregående skoler og arbeid mot rådgiverne**

KATALOG OG NYE NETTSIDER

I midten av november vil to av grunnstammene i informasjonsvirksomheten bli klare.

Folkehøgskolekatalogen blir produsert i et nytt format i år. Det vil bli plass til både en presentasjonsside om hver enkelt folkehøgskole og en presentasjon av alle linjetilbudene. Folkehøgskolekatalogen sendes til alle videregående skoler og andre viktige kontaktpunkter. I tillegg brukes den både på utdanningsmesser og på besøk på videregående skoler.

De nye nettsidene på folkehøgskole.no vil også bli klare i midten av november. Disse nye nettsidene vil ha et større fokus på at elevene enkelt skal finne riktig linje og skole og at de skal bli inspirert mens de leter.

INFORMASJONS-KONFERANSE

Årets Informasjonskonferanse fant sted i september og det var et rekordhøyt antall deltakere. Evalueringen viste at deltaker gjennomgående var godt fornøyd med konferansen og vi fikk mange gode forslag til neste års konferanse.

De fleste folkehøgskoler har et stort fokus på informasjon og markedsføring og informasjonskonferansen er også et godt møtepunkt for alle som jobber med nettsider, sosiale medier, kataloger og annet informasjonsarbeid på skolene.

Journalist i Aftenposten, Mette Bugge, holdt et engasjerende innlegg på informasjonskonferansen.
Foto: Øyvind Krabberød

ÅRSMØTE PÅ GJØVIK

Årsmøtet til IF blir 10. november på Gjøvik. I forbindelse med årsmøtet blir det også arrangert et Lederforum der både rektorer og inspektører/stedfortredende rektorer er hjertelig velkomne.

DORTE BIRCH

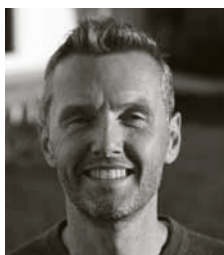

NYE MEDLEMMER AV IU HØSTEN 2016

Vi takker for innsatsen til Kristine E. Morton (FHS Nord-Norge) og Geir Prøven (Elverum FHS) og ønsker velkommen til Jakob Steenberg Thompson (Sund FHS), Tommy van Pelt (Agder FHS) og til fast vikar høsten 2016, Silje Ødegård (Fredly FHS). I tillegg er Roseane dos Reis (Fana FHS) valgt som vararepresentant for Folkehøgskoleforbundet. Her følger en liten presentasjon av de nye medlemmene:

Silje Ødegård er lærer på bistandslinja (Wanderlust – Bistand: Øst-Afrika) på Fredly folkehøgskole på tredje året. Hun har bachelor i sosialt arbeid og fire moduler i Afrika studier ved NTNU. Silje har jobbet litt som sosionom i Norge innen barne- og voksenpsykiatri, før hun tilbrakte syv år i Mongolia, hvor hun jobbet med bistandsprosjekter med fokus på barns rettigheter for Norsk Luthersk Misjonssamband.

Jakob Steenberg Thompson er lærer på FN og internasjonal politikk ved Sund FHS på niende året. Før dette jobbet han som prosjekt-koordinator for Toleranse Nord-Trøndelag under Nord-Trøndelag Fylkeskommune. Jakob har også jobbet to år i Norad som fagrådgiver på IKT i utviklingssamarbeidet, et år som kommunikasjonseksperter ved

hovedkvarteret til FNs organisasjon for landbruk og ernæring (FAO) i Roma, og to år som opplærings- og kommunikasjonsansvarlig i et FAO-prosjekt i Kambodsja. Jakob har tittelen forstkandidat (hovedfag i skogfag) fra Ås og har PPU fra Trondheim.

Tommy van Pelt er lærer på Global utvikling-linja på Agder folkehøgskole, nyoppstartet linje i inneværende skoleår. Han var vikar på reiselivslinja året før, og har tidligere jobbet seks år på Lundheim folkehøgskole på global linja med freds- og bistandsfokus. Mellom Lundheim og Agder folkehøgskole jobbet Tommy fire år med informasjonsarbeid og fundraising i Strømmestiftelsen. Tommy er utdannet som lærer og har studert tverrkulturell kommunikasjon, historie, norsk som andrespråk og religionsstudier.

Roseane dos Reis har bachelor i språk og kultur ved Universitet i Sao Paulo, Brasil, samt 2 år med pedagogikk. Hun har også bodd i Frankrike og Italia der hun utdannet seg som skuespiller. Roseane har jobbet på Fana siden 2005 (Italialinja), og startet Brasil-linja i 2010. Linjen ble så hetende «Community». I år har «Community» mer fokus på globale utfordringer og har fått navnet «Rettferdighet i Verden». I tillegg til å jobbe på Fana, er Roseane profesjonell skuespiller og jobber for Sykehusklovnene.

INTERNASJONALT SEMINAR 1.-2. DESEMBER I OSLO

IU inviterer alle ansatte i folkehøgskolen til å delta på det årlige internasjonale seminaret. Tema i år er «etiske utfordringer ved folkehøgskolenes internasjonale engasjement» og programmet byr på både faglig påfyll, erfaringsdeling og debatt. Deltakerne får også bidra til å utarbeide «fjellvettregler» for folkehøgskolenes internasjonale engasjement. Gjennom seminaret ønsker IU å bidra til økt bevissthet, refleksjon og debatt rundt valg skolene tar, både skolen som helhet, men også på linjene og studieturene. For påmelding kontakt **brita@folkehogskole.no** eller se www.folkehogskole.no/IU/

INTEGRERING AV FLYKTNINGER PÅ FOLKEHØGSKOLE

En kartlegging av alle folkehøgskolene i oktober viser at ca. 90 ungdommer med fluktbakgrunn begynte som helårselev på folkehøgskole denne høsten. De er fordelt på 22 folkehøgskoler. Kartleggingen viser at folkehøgskolene har gitt ungdommene ulike undervisningstilbud. Noen går på norsk språk- og kulturlinjer, noen inn på andre linjer etter hvilke interesser de har, og noen får norsk opplæring i kommunen, og har valgfag/fellesfag på folkehøgskolen. Det blir også lagt merke til at folkehøgskolene har engasjert seg for integrering av flyktninger, og TV2 laget en lengre nyhetsreportasje som ble vist på lørdagsmagasinet 24. september. Her var det innslag fra Rønningen folkehøgskole, og statsminister Erna Solberg ble også intervjuet. Har du spørsmål e.l. om integrering av flyktninger på folkehøgskole, kontakt **brita@folkehogskole.no**.

BRITA PHUTHI

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE

4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSÅKER

2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ola Bergum
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Konstituert rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKOLE

5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKOLE

2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

FANA FOLKEHØGSKOLE

5259 Hjeltestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Kari H. Birkeland
www.fana.fhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKOLE

Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Konstituert rektor:
Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLKEHØGSKOLEN NORD-NORGE

9440 Evenskjer
Tlf.: 77 08 99 30
Rektor: Rolf Steffensen
www.soltun.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE

1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Jan Martin Medhaug
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKOLE

2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Tor Kristen Grindaker
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKOLE

3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Tore Haugen
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKOLE

5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE

9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Erlend Welanders
www.trondarnes.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE

3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Sølvi Pettersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKOLE

4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Dag Folkvord
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKOLE

4291 Korpervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Sigbjørn Toskedal
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Brynjar Tollefsen
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKOLE

5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Geir Rydland
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKOLE

6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Martin Staxrud
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN

2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Unn Irene Aasdalen
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK

3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor:
Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKEHØGSKOLAN

Box 683-SE-442 31 Kungälv,
Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Hans-Åke Höber
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKOLE

6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE

8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistkole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE

9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE

7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Einar Hermansen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKOLE

2630 Ringebu
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE

2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKOLE

3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Godtfred Sjøersland
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKOLE

4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: Stig W. Ågedal-Mortensen
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØGSKOLE

Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Ann Birgitte Tveiten
www.skapmandal.no

SKIRINGSSAL FOLKEHØGSKOLE

3232 Sandefjord
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Knut Søyland
www.skiringssal.fhs.no

SKJEBERG FOLKEHØGSKOLE

1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE

7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKOLE

6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE

2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Rune Sødal
www.solbakken.fhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE

7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Tore Haltli
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKOLE

5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Mona Økland
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE

2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognæs
www.toneheim.no

TOTEN FOLKEHØGSKOLE

2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TORSHUS FOLKEHØGSKOLE

7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKOLE

7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Ronald Nygård
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE

8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Fungerende rektor: Bodil Nystad
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKOLE

5700 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Claus Røysnesdal
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØGSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE

3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Berglind Stefansdottir
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Bjørn Berentsen
www.aasane.fhs.no

B-BLAD

RETURADRESSE:
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
PB 420 SENTRUM
0103 OSLO

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Marianne Sævig er lærer på linja Skuespiller & Teater ved Stavern folkehøyskole.
Hun utfordrer Elisabet Dale som jobber på Fana folkehøyskole.

Hvor hadde vi det fra?

Men hvem sa at dagene våre
skulle være gratis?

At de skulle snurre rundt
på lykkhjulet i hjertet vårt
og hver kveld

stoppe på gevinst?

Hvem sa det?

Hvor hadde vi dét fra?

Hvem sa at livet vårt
skulle være lett å bygge ferdig?

At mursteinene var firkantede ballonger
som føk på plass av seg selv?

Hvem sa det?

Hvor hadde vi dét fra?

Der var piller for alt: nerver,
vedvarende hoste og anemi.

Men hvem sa at snarveiene
støtt var kjørbare? At fjellovergangene
aldri snødde til? Og at nettopp vi
skulle slippe å stå fast i tunnelen?

Ja, hvem sa det?

Hvor i all verden hadde vi dét fra?

KOLBEIN FALKEID (1933–)

Som folkehøyskolelærer syns jeg dette diktet inneholder noe av det viktigste jeg kan formidle til elevene mine i løpet av de ni månedene jeg blir kjent med dem – hvilke forventninger har du til livet og hvor kommer forventningene fra? Og hvorfor har det blitt et mål å være 100 prosent lykkelig hele tiden? Kolbein Falkeid sier det bedre enn jeg kan klare selv.